

Undervisnings- glede

Roger Antonsen hoppet av postdoktorstillingen for å undervise på heltid. Et privilegium, mener han selv.
Side 14–19

500 GOES LARGE

IKONET OG VERDENSSUKSESSEN FIAT 500 KOMMER NÅ OGSÅ I EN STOR VARIANT. MED HELE 400 LITER BAGASJEROM, FLEKSIBLE SETELØSNINGER OG GRENSESPRENGENDE DESIGN, ER FIAT 500L DEN PERFEKTE FAMILIEBIL.

INTRODUKSJONSTILBUD PÅ 500L:

TONED E RUTER, TÅKELYS, PANORAMA GLASSTAK, MIDTARMLENE, ELEKTRISKE VINDUER BAK, AUTOMATISK AVBLENDBART INNVENDIG SPEIL, AUTOMATISK TO-SONERS KLIMAAANLEGG, KJØRECOMPUTER MED MULTI-FUNKSJONSDISPLAY, AUTOMATISKE KJØRELYS OG REGNSENSOR **VERDI 24.900,- NÅ KUN 10.000 SPAR 14.900,-**

VELG MELLOM: FIAT 500L FRA KR 219.900,- / FIAT 500 FRA 181.900 / FIAT 500 CAB M/SKINN FRA 209.900

Vei priser levert Drammen. Frakt kommer i tillegg. Co2 112. Forbruk blandet kjøring fra 0,43l

5 års Norgesgaranti

www.fiat.no

14: Foretrekker å undervise

Mens mange universitets- og høyskoleansatte kjemper om å få tid til forskning, finnes de som helst vil bruke dagene til å undervise.

22: En tankenes vagant

Helt siden 1980-årene har Pål Norheim forsøkt å holde hodet fritt. En akademisk karriere har han sett på som en jobb som ville forstyrre egen lesing og skriving.

26: Humledugnad

Humler trives godt i nord. Likevel trues flere norske arter nå på flere hold. Heldigvis blir stadig flere humleentusiaster engasjert i det flittige, lille vesenets ve og vel.

4: Hvem fortjener din stemme?

Snart er det valg, og Forskerforum fortsetter å gå partienes forskningspolitikk etter i sømmene. Denne gangen: Fremskrittspartiet, Rødt og SV.

6: – Uvisst om Skattefunn virker

Økonomiprofessor er skeptisk til at Skattefunnordningen har ført til mer forskning og utvikling i bedriftene. Målet for mange bedrifter er bare mindre skatt, mener han.

7: Ordningen få kjenner til

Nærings-ph.d. ble opprettet i 2008 som et femårig prøveprosjekt. Så langt har bare åtte avlagt doktorgrad innenfor denne ordningen.

8: Hva er det som bare går og går?

Reformer er evighetsprosjekt. Kvalitetsreformen har pågått i ti år, men fortsetter likevel. Hva vil vi egentlig med reformer?

9: Til Arendal for å bli hørt

Når Arendalsuka starter, begynner også valgkampen. I år skal også Forskerforbundet og andre fagforeninger kjempe om oppmerksomheten.

11: Kan miste forskningsretten

Arkivarene i Arkivverket kjemper for å beholde en avtalefestet rett til såkalt «selvvalgt forskning» i en sjudel av arbeidstiden.

FASTE SIDER

- 31: Leder
- 32: Kronikk
- 34: Bøker
- 36: Debatt
- 37: Gjest
- 41: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 6/2013 – 45. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: ELIN HAVELIN REKDAL, elin.rekdal@forskerforum.no

FUNGERENDE REDAKSJONSSEKRETÆR: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

JOURNALISTER: SIRI LINDSTAD, siri.lindstad@forskerforum.no, AKSEL KJÆR VIDNES, aksel.vidnes@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsidefoto: Anne Elisabeth Næss. Trykk: Askim Grafiske Senter avd. Prinfo Unique.

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 270

Hva vil de med forskningen?

Har partiene en forskningspolitikk som er verdt å støtte? Vi stiller spørsmålene – du avgjør 9. september. I dette nummeret: Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet og Rødt.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Siv Jensen, leder i Fremskrittspartiet

Fremskrittspartiet

FrP vil: åpne oljefondet for investeringer i forskningsinfrastruktur og gjøre forskningen mindre politisk styrt.

– Norge ligger på bunn i Norden i andel av BNP som brukes på forskning og utvikling. Hvilket nivå bør vi ligge på?

– Målet om tre prosent av BNP er et fornuftig mål. Dessverre legger de rødgrønne verken frem en plan eller forslag til virkemidler for hvordan målet kan nås. Det bør nås senest i 2030, og opptrappingen må starte nå. Målet om at staten skal finansiere én prosent og næringslivet to prosent kan nås på sikt, men i en overgangsfase må nok staten øke sitt engasjement utover én prosent. Blant annet for å stimulere næringslivet til å forske mer.

– Norske universiteter og høyskoler rapporterer om milliarder i vedlikeholdsetterslep og enorme behov for forskningsinfrastruktur. Hva er løsningen?

– Norge har et statsbudsjett på over 1000 milliarder. Det er åpenbart at det er stort rom for å omprioritere midler her. I tillegg vil FrP

vri bruken av midler fra Statens pensjonsfond utland over fra forbruk til investeringer.

– Hva vil dere gjøre for å sikre trygge karriereveier for norske forskere?

– Universitetssektoren er en versting når det gjelder midlertidige ansettelser. Dette må endres. Flere faste ansettelser vil styrke rekrutteringen, bedre arbeidsforholdene og gi en mer langsiktig horisont i henhold til både forskning og planlegging.

– Blir forskningsfeltet godt nok prioritert uten egen forskningsminister?

– FrP vil samle mest mulig av forskningen under Kunnskapsdepartementet, for slik å få klarere ansvarsforhold og mindre sektorisering. Hvor mange statsråder er noe vi må komme tilbake til i forhandlinger etter en eventuell valgseier. Vi starter ikke forhandlingene i media.

– Vi vet at høyskolene vil det, men trenger vi flere universiteter i Norge?

Audun Lysbakken, leder i Sosialistisk Venstreparti

Sosialistisk Venstreparti

SV vil: redusere midlertidigheten med ti prosent i året og beholde skatteinivået for å finansiere universitetsbygg.

– Norge ligger på bunn i Norden i andel av BNP som brukes på forskning og utvikling. Hvilket nivå bør vi ligge på?

– Vi står fast på målet om tre prosent. Den store utfordringen i Norge er å øke forskningsinnsatsen i næringslivet. Vi må dels styrke ordninger som fører til økt innsats i privat sektor, og så er vi opptatt av å komme helt i mål med den offentlige innsatsen. Vi er nå på 0,92 prosent av BNP og vil bruke kommende statsbudsjetter til å nå én prosent.

– Norske universiteter og høyskoler rapporterer om milliarder i vedlikeholdsetterslep og enorme behov for forskningsinfrastruktur. Hva er løsningen?

– Vi satser allerede tungt på kunnskapsbygg. Bare i revidert budsjett i år kom det midler til prosjekter som vil føre til bygg til ni milliarder kroner. Jeg mener vi har større troverdighet når vi lover å satse på dette enn partiene som lover

skatteletter. Vi lover ingen skatteletter, for da vil vi ikke ha råd til å gjøre denne typen løft.

– Hva vil dere gjøre for å sikre trygge karriereveier for norske forskere?

– Kampen for faste ansettelser er noe av det viktigste vi står overfor i norsk arbeidsliv. Derfor har vi økt innsatsen for å få ned andelen midlertidig ansatte. Det har begynt å gi resultater, men det går ikke fort nok. De som ikke viser en god utvikling, vil bli pålagt å utarbeide egne handlingsplaner, og SV vil vurdere økonomiske virkemidler for å få resultater. Vi har et landsmøtevedtak om at midlertidigheten skal reduseres med ti prosent hvert år fremover.

– Hvordan bør forskningsfeltet ivaretas i regjeringen – blir det godt nok prioritert uten egen forskningsminister?

– Vi har ikke noe prinsipielt syn, men jeg tror hele sektoren har vært tjent med å samles under én minister. Kristin Halvorsen har vist

STORTINGSVALGET 2013

– Antallet institusjoner, ikke nødvendigvis campuser, må reduseres. Alle nasjonale og internasjonale studier viser at for mange av fagmiljøene i norsk institutt- og UH-sektor ikke er robuste nok. Høyskolene og universitetene bør også i større grad spisse sin kompetanse. Norge er for lite til å kunne ha flere breddeuniversiteter enn i dag.

– **Forskningen er fri, men det er ikke pengene. Hvor bør balansen gå mellom programforskning og frie midler?**

– Vi vil styrke den frie forskningen, og mener det er viktig å styrke de strategiske bevilningene til universiteter og høyskoler. FrP vil prioritere opp de nasjonale konkurransearenaene, med FRIPRO i spissen og prioritere ned både den politisk vedtatte programstyrte forskningen og den geografisk styrte forskningen. I tillegg vil vi bevilge mer penger til forskning generelt.

at hun er godt i stand til å skape resultater for sektoren. Det er et godt argument om å støtte opp om Kristin og SV i dette valget.

– **Vi vet at høyskolene vil det, men trenger vi flere universiteter i Norge?**

– Det gir ikke mening at partier skal ha en oppfatning om hvor mange universiteter vi trenger. Det som er avgjørende for oss, er at vi får kvalitet og gode fagmiljøer. Politikken om frivillighet og initiativ fra institusjonene selv kommer til å ligge fast.

– **Forskningen er fri, men det er ikke pengene. Hvor bør balansen gå mellom programforskning og frie midler?**

– Vårt mål har vært å styrke grunnforskningen. Den viktigste måten å gjøre det på er at en stor andel av den offentlige finansieringen skal gå direkte til institusjonene gjennom deres grunnbevilgning. I tillegg har vi valgt å styrke FRIPRO, som er viktig å gjøre ytterligere fremover. Vi har ikke satt noen sum på det.

Bjørnar Moxnes, leder i Rødt

Rødt vil: innføre bankskatt for å finansiere forskning, tariffeste forskningsretten og styrke den demokratiske styringen av universitetene.

– **Norge ligger på bunn i Norden i andel av BNP som brukes på forskning og utvikling. Hvilket nivå bør vi ligge på?**

– Rødt tar vanligvis ikke EU som mønster for hva vi bør gjøre, men EUs mål om minst tre prosent av BNP til forskning og utvikling bør være et minimum også for Norge. Den norske staten har en finansiell styrke som er i en særstilling internasjonalt. Den norske staten bør og kan påta seg hovedansvaret for å fylle det gapet som ennå gjenstår for å nå dette målet.

– **Norske universiteter og høyskoler rapporterer om milliarder i vedlikeholdsetterlep og enorme behov for forskningsinfrastruktur. Hva er løsningen?**

– Vi vil sette bremsene på for de ekstremt høye investeringene rettet mot olje og gass, og dermed frigjøre kapasitet til satsing på å få bygninger og annen infrastruktur innenfor forskning og utdanning opp på det nivået satsingen bør være på. Deretter vil vi holde den på det nivået gjennom å gi statsbudsjettet økte inntekter gjennom endringer i skattesystemet. Blant annet ønsker Rødt en bankskatt som vil sikre fellesskapet omkring 13 milliarder kroner årlig.

– **Hva vil dere gjøre for å sikre trygge karriereveier for norske forskere?**

– Det er en skam at universiteter og høyskoler er verstinger med henhold til midlertidighet. Rødt vil sørge for flere faste stillinger som kan stimulere rekruttering og kvalifisering og gi realistiske karriereutsikter. Den individu-

elle forskningsretten er blitt alvorlig svekket og må igjen tariffestes gjennom avtaler med tjenestemannsorganisasjonene. Rødt ønsker fortsatt demokratisk styring av universiteter og høyskoler gjennom valgte kollegiale organer, og valgte ledere på alle nivå, som også sikrer studentene innflytelse. Vi er imot at styringen av universiteter og høyskoler overlates til eksterne representanter.

– **Hvordan bør forskningsfeltet ivaretas i regjeringen – blir det godt nok prioritert uten egen forskningsminister?**

– Det er rimelig å skille U&H-sektoren og FoU-området organisasjonsmessig fra barnehage, grunnskole og videregående skole.

– **Vi vet at høyskolene vil det, men trenger vi flere universiteter i Norge?**

– At hvert fylke skal ha sitt universitet, er en helt uholdbar utvikling. Sammenslåingsbølgen går på bekostning av å utvikle særpreg, og det fører til oppblåste sentraladministrasjoner som ofte vektlegger administrative rutiner og styrking av sentral kontroll, og som kan ha liten forståelse for hva som kreves ut fra en faglig vurdering.

– **Forskningen er fri, men det er ikke pengene. Hvor bør balansen gå mellom programforskning og frie midler?**

– Dette er et tema som Rødt ikke har drøftet, og vi kan ikke gi noe forpliktende svar her.

Åtvarar mot misbruk

Det er vel kjent at nokre bedrifter seier dei driv med FoU berre for å få skattelette, meiner økonomiprofessorar.

– Eksempel på at norske bedrifter har brukt Skattefunnnordninga til å få skattelette for arbeid som tidlegare ikkje var definert som FoU, er velkjente. Spørsmålet er kor stort dette omfanget er, seier Hans K. Hvide, professor ved Institutt for økonomi ved Universitetet i Bergen.

For som Forskerforum skreiv i førre nummer, kan bedrifter som driv med FoU, søkje om skattefrådrag gjennom Skattefunn. Og på nettet får bedriftene nok av informasjon: *Har firmaet et ønske om å starte et nytt prosjekt, men er redd for at den økonomiske belastningen blir stor? Eller kommer dere til å satse uansett? Da bør dere søke om skattelette fra SkatteFUNN*, skriv Firmanytt (sjå faksimile). Men verkar ordninga slik ho var tenkt?

– Eg er skeptisk til dei som meiner at Skattefunnnordninga har ført til meir FoU i bedriftene, seier Hvide.

– Meiner du det er bevist at ordninga ikkje verkar?

– Etter mitt syn er det den som set i gang ei slik ordning, som sit med bevisbøra for om ho verkar. Vi treng ei grundig evaluering av Skattefunn, fordi vi ikkje veit kva for effekt ordninga har for forskinga. Det har blitt utført ei evaluering tidlegare, men ordninga er laga på ein slik måte at ho er vanskeleg å evaluere.

– Finst teikn på misbruk

Hvide får delvis støtte frå professor Jarle Møen ved Noregs Handelshøgskole (NHH). Han var

med på å evaluere Skattefunnnordninga i 2007.

– Det ville vere oppsiktsvekkande om ein ved ei slik ordning ikkje kunne finne døme på misbruk. Dette er ei ordning som er meint skal vere ubyråkratisk og enkel å administrere, og som når ganske breitt, seier Møen.

Han fortel at det er indikasjonar på misbruk blant nokre av dei små selskapa.

– Dette er ikkje eit hovudproblem, men det var nokre tilfelle blant dei aller minste selskapa, der storleiken på støtta vart forholdsvis stor. Skal ein klare å unngå misbruk heilt, må det leggst meir ressursar ned i kontroll og søknadsbehandling, så dette er ei avveging, meiner han.

– Men bedriftene spekulerer vel litt i å kalle ting FoU som ikkje er det?

– Det er inga enkel grensedraging, men eg trur ikkje det er eit stort problem.

– Men blir det meir forskning?

– Alt tyder på at FoU-aktiviteten aukar, men det er vanskeleg å være heilt trygg på at det berre er årssakssamanhengar som er avdekte, seier Møen.

– Eg vil likevel seie at få ordningar er så grundig evaluerte som Skattefunn. Ein har også støtte i den internasjonale litteraturen for at slike ordningar har positiv effekt.

– Kan ikkje spekulere

Sander Tufte, direktør i avdeling for Skattefunn i Forskringsrådet, seier alle bedrifter som driv

med FoU, har rett til skattefrådrag.

– Forskringsrådet vurderer søknadene etter visse kriterium som er nedfelte i lova. Det går ikkje an å drive med taktikk eller å spekulere i å kalle aktiviteten noko anna enn det han er. Forskringsrådet stiller krav til søknadene med omsyn til FoU-innhald. Vi tenkjer på denne ordninga som ei breiddeidrettsordning, som skal vere tilgjengeleg og lett å bruke. Gjennom Skattefunn kan alle bedrifter få prøve seg på FoU og også få høve til å opprette samarbeid med forskningssystemet. Problemet i Noreg er jo at næringslivet ikkje utfører nok FoU. Skattefunn og skattefrådraget skal vere eit stimuli for å få fleire små og mellomstore bedrifter til å forske, seier Tufte.

Vil styrke ordninga

Han får støtte av Daniel Ras-Vidal som er innovasjonspolitisk seniorrådgjevar i Abelia, NHOs foreining for kunnskaps- og teknologibedrifter.

– Inntrykket mitt er at det ikkje skjer triksing i stort omfang. Ifølgje evalueringa finst det svake indikasjonar på skattetilpassing i nokre svært få bedrifter, det vil seie om lag fem–ti prosent. Ein må ta dette på alvor, men ulempene må vegast opp mot fordelane med ordninga, seier Ras-Vidal.

– Ordninga fungerer godt nettopp fordi ho gjev skatteintensiv. Og ho er godt eigna for hovudformålet – nemleg å få små og mellomstore bedrifter til å drive med utviklingsarbeid. For Abelia er ikkje forskning alltid målet, men verdiskaping og innovasjon. Det viktigaste er at bedriftene utviklar nye produkt og tenester, og dette er eit svært godt argument for å styrke ordninga, seier Ras-Vidal.

AV JOHANNE LANDSVERK

The screenshot shows the SkatteFUNN website interface. At the top, there's a banner for 'Firmanytt' with a 'Start ditt eget aksjeselskap på 5 minutter' button. Below this is a navigation bar with links: 'Ansatte', 'Drift', 'Etablering', 'Lov og rett', and 'Sosiale rettigheter'. The main content area features a post titled 'Enkelt å få støtte til nye prosjekter med SkatteFUNN' dated 22.04.2013. The text of the post asks if a company wants to start a new project but is worried about economic burden, and suggests seeking a tax relief from SkatteFUNN. Below the post is the SkatteFUNN logo and website URL 'www.skattefunn.no'. On the right side, there's a sidebar with 'Siste kommentarer' and 'SISTE KOMMENTARER' section.

Skattefunn

- etablert i 2002
- skal stimulere til meir forskning og utvikling (FoU) i næringslivet
- gjev rett til skattefrådrag til bedrifter som har FoU-prosjekt gåande, eller som planlegg å starte slike prosjekt
- små og mellomstore bedrifter (SMB-er) kan få 20 prosent av prosjektkostnadene som skattefrådrag
- store bedrifter kan få 18 prosent frådrag

Ein enkel veg til skattelette, skal ein tru Firmanytt.

Den ukjende doktorgraden

Berre åtte nærings-ph.d.-ar er fullførte. Kvifor vert ikkje ordninga meir brukt?

– Det er mange her ved instituttet som aldri har høyrte om nærings-ph.d. Men eg var heldig, for rettleiaren min frå masterstudiet ved Universitetet i Oslo (UiO) gjorde meg merksam på ordninga, seier Anita Woll. Ho er næringsstipendiat ved Rambøll, eit stort nordisk firma innan samfunnsplanlegging, teknisk rådgjeving og arkitektur.

Woll hadde vore tilsett ved Rambøll i eitt år då det vart lyst ut ei stilling som ph.d.-stipendiat om bruk og design av velferdsteknologi ved Institutt for informatikk ved UiO.

– Då fekk eg greie på at eg kunne ta doktorgraden gjennom nærings-ph.d.-ordninga. Doktorgradsprosjektet er del av eit stort samarbeidsprosjekt mellom UiO og Oslo kommune, der vi utviklar ny teknologi for eldre, slik at dei kan bu lengre heime. Eg er svært nøgd med ordninga, særleg fordi eg får kontakt med arbeidslivet samtidig som eg er stipendiat. I 25 prosent av arbeidstida jobbar eg med prosjektering av IKT i kulturbygg, og det er svært spennande, seier Woll.

– Universiteta må tilpasse seg

I ein rapport frå NIFU, som evaluerte nærings-ph.d.-ordninga i 2012, kom det fram at ordninga er altfor lite kjend ved universiteta. Morten Tveten, som er direktør for Rambøll i Noreg, meiner at universiteta har vore for lite flinke til å tilpasse seg nærings-ph.d.-ordninga.

– Det er først no at NTNU har begynt å spørje kva vi er interesserte i. Dessutan har bedriftene for lite kunnskap om ordninga, seier Tveten.

Han fortel at Rambøll hadde to næringsstipendiatar gjennom NTNU før dei byrja samarbeidet med UiO og doktorgradsprosjektet til Woll.

– Det er faglege grunnar til at vi vart med på dette, for området Woll jobbar med, er noko vi seinare kan utvikle og tene pengar på. Sjølv om vi sponsar mykje, tek Forskingsrådet nesten halvparten av kostnadene, så ordninga er svært gunstig. For oss er det også viktig at stipendiaten jobbar i bedrifta i doktorgradsperioden, seier Tveten.

Jobbar med tiltak

Så kva gjer Forskingsrådet for å profilere ordninga betre ved universiteta?

– Vi har hatt diskusjonar både med Kunnskapsdepartementet og Næringsdepartementet om kva for justeringar vi bør innføre. Men vi har enno ikkje har kome fram til kva type tiltak som bør setjast i verk, seier avdelingsdirektør Eirik Helge Normann i avdeling for innovativt næringsliv i Forskingsrådet.

FOTO: JOHANNE LANDSVERK

– I doktorgradsprosjektet utviklar eg ny teknologi for eldre slik at dei kan bu heime lenger, seier stipendiat Anita Woll.

– Spørsmålet er også kva som skal til for å gjere ordninga meir attraktiv for bedriftene. Forskingsrådet kan ikkje nå alle. Men vi har engasjert ein journalist som skal hjelpe oss med artiklar om ordninga. Til hausten tek vi sikte på å presentere ordninga på karrieredagane ved universiteta. Vi vil besøke alle universiteta og vurderer minst eitt stort informasjonsmøte. I tillegg vil dei regionale representantane våre informere om ordninga der det er mogleg og naturleg, seier Normann.

Men Tveten meiner Forskingsrådet må bruke andre informasjonskanalar om dei skal nå fram til bedriftene.

– Dei må alliere seg med interesseorganisasjonar som kan leggje sterkare trykk på saka, som til dømes NHO og arbeidstakarorganisasjonane. Bedriftene ser ikkje den openberre effekten av ei slik ordning. Vi hadde heller ikkje blitt med på dette om vi ikkje hadde sett at doktorgrad kan gje konkurransemessige effektar.

Må setje av nok tid

Eit anna punkt som NIFU-rapporten peikar på, er at Forskingsrådet burde informere betre om kva det inneber å ha ein doktorkandidat tilsett i bedrifta.

– Det kan bli ein konflikt mellom kor mykje tid stipendiaten bruker på doktorgradsarbeid

og på pliktarbeid i bedrifta. Mange bedrifter er ganske små, og ein del har nok undervurdert kor mykje tid som må setjast av til ein doktorgrad. NIFU peikar på at det burde ha vore ei nedre grense for storleiken på bedriftene for å kunne ha næringsstipendiat, men her har departementa vore ganske tydelege på at dette ikkje bør innførast som krav.

– Men alle som søker, får støtte?

– Ja, doktorgradskandidatane ligg ikkje akkurat gryteklare i bedriftene, og hittil har ikkje budsjetta vore ein avgrensande faktor, seier Normann.

AV JOHANNE LANDSVERK

Nærings-ph.d.

- oppretta i 2008 som eit femårig prøveprosjekt
- skal styrke samspelet mellom akademien og næringsliv
- stipendiatane er tilsette i bedrift medan dei gjennomfører doktorgraden
- 157 prosjekt har fått støtte, av desse har åtte avslutta doktorgraden
- vart evaluert av NIFU i 2012
- framlegg til justeringar skal opp i divisonsstyret i Forskingsrådet 14. juni

Et evig reformarbeid

Reformer er som organismer – ukontrollerbare og upålitelige. Krav om fleksibilitet gir kontinuerlige reformer, mener eksperter.

– Det reformeres for å øke effektiviteten eller kvaliteten, sier Ove Kaj Pedersen.

– En reform er som en organisme, og over ti år vil den bevege seg, sier Åse Gornitzka.

Ti år med kvalitetsreform, og mer skal det bli. Arbeidet med kvalitet er en levende prosess og vil videreutvikles, heter det fra Kunnskapsdepartementet (Forskerforum 5/13). Det er bare å akseptere det. Reform er evighetsprosjekt.

Så enkelt – og så vanskelig
Forskerforum lurer derfor på: Hva vil vi med reformer? To eksperter svarer:

– Ideen om reform er i utgangspunktet tilsynelatende ganske enkel – en reform kan sees som bevisste og aktive forsøk for å endre trekk ved en sektor eller organisasjon. Man har noen mål man vil oppnå, og reformer skal skape minst mulig avstand mellom mål og faktiske resultater, sier Åse Gornitzka, professor i statsvitenskap ved UiO til Forskerforum. Hun holdt innlegg på presentasjonen av KDs *Tilstandsrapport for høyere utdanning 2013*, som hadde kvalitetsreformen som tema. Rapporten er en slags for-evaluering før den egentlige tiårsevalueringen kommer.

Effektivitet og kvalitet

– Reform er først og fremst et uttrykk for at man mener noe ikke fungerer som det bør. Da skal det reformeres for å øke effektiviteten eller kvaliteten, sier Ove Kaj Pedersen, professor i komparativ politisk økonomi ved Copenhagen Business School. Han har skrevet boken «Konkurrencestaten» om hvordan velferdsstaten utvikler seg til en konkurransestat, hvor universitetenes primære oppgave er å fremme næringslivets konkurranseevne.

Selv om utgangspunktet er enkelt, er refor-

mer sjelden enkle å gjennomføre. Mye av det som skjer i en sektor eller en institusjon, er ikke nødvendigvis en effekt av reformer. Samtidig fører ikke all reform til forventet endring, påpeker Gornitzka.

– Det er vanskelig å ha full innsikt i sammenhengen mellom problemer og løsninger og ha kontroll over reformprosessen. Det ser vi også for kvalitetsreformen, sier hun og understreker at hun ikke er med i evalueringsarbeidet.

Fleksibilitet gir evige reformer

Gjennom reformprosessene har samfunnets forståelse av sektoren endret seg. Høyere utdanning skal nå fungere som en tverrgående problemløser.

– Høyere utdanning har både blitt viktigere, men også mindre spesiell og særbehandlet fordi det er så mange andre politikkfelt hvor høyere utdanning blir lansert for å løse problemer, for eksempel knyttet til sosial- og arbeidsmarkeds-politikk eller innovasjonspolitik. Dette har blitt tydelig de siste ti-femten årene, sier Gornitzka.

Ove Kaj Pedersen mener EU anser forskning og utdanning som avgjørende for konkurranseevnen. Universitetene dras inn i reformer for å fremme økonomisk vekst og konkurranse-dyktighet.

– Betingelsene for økonomisk vekst er konstant foranderlige. Man kan aldri forutse hva som skal til, og må hele tiden ha en høy grad av fleksibilitet for å tilpasse seg. Dette betyr at reformer må fortsette i uendelighet, sier han.

Ingen enighet om kvalitet

– Kvalitet i undervisning er blitt betraktet som svært viktig i forbindelse med konkurranseevne. Men ser man på Bologna-prosessen og nasjonale diskusjoner, er det åpenlyst at ingen helt er enig om hva kvalitet er, eller hvordan den kan måles, ei heller hvordan den fremmes, sier han.

I Kunnskapsdepartementets tilstandsrapport for sektoren heter det at et forskningsprosjekt om kvalitet skal igangsettes, og at «kvalitet vil aldri gå av moten».

Kvalitetssikring står sentralt i reformen.

– Man har bygget opp måleapparatet, men vet ikke hva man måler, sier Pedersen.

Ny strategi skaper konflikt

Behovet for å måle handler om at de siste tjue årenes reformer har en annen karakter enn i etterkrigstiden, mener Pedersen.

– I etterkrigstiden hadde vi ovenfra og ned-reformer. Nå har vi reformer som initieres ovenfra, men så pålegges de enkelte institusjoner selv å reformere seg. Derfor blir evaluering og måltall stadig mer viktig, sier han.

Den nye reformstrategien gir opphav til konflikt og usikkerhet.

– De tydeligste konfliktene er mellom vitenskapelige ansatte og kravene om å sette måltall på kvaliteten av deres undervisning og forskning. De fleste med universitetsutdanning vil si at det lar seg ikke gjøre fordi fagprofesjonelle normer sier hva kvalitet er. Det læres i utdannelsen og tilstrebes i arbeidet. Hvorfor skal de sjekkes av noen som definerer kvalitet annerledes, spør de seg, sier Pedersen.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Kvalitetsreformen (2003–2013)

- studie, styrings- og finansieringsreform
- kvaliteten i høyere utdanning og forskning skal bedres
- bachelor-, master- og ph.d.-graden innføres
- Nokut opprettes, og kvalitetssikringssystemer etableres
- økte fullmakter til institusjonene
- publiseringsindikatoren innføres (2005)
- samspillet mellom UH-sektor og samfunnsniv skal bedres

Kilde: Tilstandsrapporten 2013

Fagforeningene med i valgkampstarten

Arendalsuka markerer åpningen på årets valgkamp 7. august. I år skal også flere fagforeninger kjempe om oppmerksomheten.

FOTO: REGION GOTLAND

– Alle er der under den svenske Almedalsveckan, sier Ulrika Herstedt i SULF. Nå håper man å få til noe tilsvarende i Norge.

Det er andre gang Arendalsuka arrangeres, men første år Forskerforbundet deltar. Det skjer under paraplyen til Unio, forbundets hovedorganisasjon.

– Denne uka blir nok en stor happening med mange aktører i sving ettersom det er valgkampstart. For Unio blir uka en viktig arena for å vise oss fram og debattere de spørsmålene våre medlemmer er opptatt av. Det er flere målgrupper vi må prøve å nå fram til: de forskjellige politiske partiene, mediene og alle dem som uansett er i Arendal, enten de nå bor der eller er på ferie, sier Christian-Marius Stryken, kommunikasjonssjef i Unio.

Svensk forbilde

Arendalsuka er inspirert av den svenske Almedalsveckan, «Sveriges største demokratiske møteplass», som har røtter helt tilbake til 1968. For Sveriges universitetslärarförbund (SULF), Forskerforbundets søsterorganisasjon, har det vært en selvfølge å delta de siste ti årene i Almedalsveckan.

– En tidligere kollega skulle dit for første gang for noen år siden og var ganske avventende til hva hun ville få ut av uka. Men hun hadde ikke vært der lenge før hun sa til meg at i løpet av en dag der hadde hun truffet flere fra universitets- og høyskolesektoren enn hva hun ville gjøre i løpet av et helt år i Stockholm. Og hun er en som går på mange seminarer ellers, altså, forteller Ulrika

Herstedt, pressesekretær i SULF.

Likevel:

– Om man vil få gjennomslag i media, er Almedalsveckan trolig den uka som fungerer dårligst, konstaterer Herstedt.

– Da får partipolitikken alltid førsteprioritet. Jeg vet om flere organisasjoner som for eksempel velger ikke å slippe rapporter akkurat denne uka, fordi de drukner i alt annet.

Til tross for det tar SULF sjansen og lanserer en ny rapport da som viser nye tall for antall midlertidig ansatte i universitets- og høyskolesektoren. Den legges fram på et seminar SULF inviterer til.

Viktig mingling

Dessuten inviterer de til høyskolepolitisk mingling.

– Slike minglinger er typiske for Almedalsveckan. Vi har ingen dagsorden, men inviterer bare inn folk som vi synes bør prate med hverandre, og med oss. Poenget med hele uka er da heller ikke nødvendigvis å nå ut til flest mulig, men å snakke med de riktige personene, understreker Herstedt, og legger til:

– Hvert år sier vi at nei, nå kan ikke Almedalsveckan vokse mer. I fjor var det 1800 arrangementer i løpet av uka, og mer kunne det ikke bli, sa vi da. Og likevel ligger det an til 2000 arrangementer i år. Man må vite hvorfor man er der, ellers blir det bare til at man virrer rundt i mengden og får lite ut av det hele.

For Unios del er ikke alle planer på plass for den norske Arendalsuka ennå. Men en stor standplass i en av bygatene er booket, hvor alle Unios medlemsforbund, inkludert Forskerforbundet, får tildelt tid og kan ha sitt eget opplegg. Dessuten vil Unio invitere til en politisk debatt mandag 12. august, i forkant av at NRK samme dag sender valgkampens første partilederdebat fra Arendal kultur- og rådhus.

– Målet vårt er at de spørsmålene vi er opptatt av, får politisk oppmerksomhet både i Arendal og i media, ved siden av alle de andre interessene som vil vise seg fram her i starten av valgkampen, sier Stryken.

I matkø med ministeren

Til tross for at Arendalsuka allerede er i vekst, er det ennå et stykke fram til svenske tilstander. Ulrika Herstedt forteller om en hektisk, trang og intensiv uke i Almedalen med mye gøy, men også mye arbeid. 17 000 mennesker beveger seg innenfor en radius på én kilometer hvor de får med seg debatter, seminarer, taler og teater. Alle arrangementer er gratis og åpne for alle.

Almedalen er strengt tatt bare en park i Visby, den viktigste byen på den lille øya Gotland. Her hadde Olof Palme sommersted, og derfor var det her han spratt opp på et lasteplan en julidag i 1968 og talte til et hundretalls tilhørere, etter oppfordring fra lokale sosialdemokrater. Fram til midten av 1990-årene var det de politiske partiene som dro til Almedalen for å diskutere seg gjennom noen julidager, men så begynte også andre organisasjoner å komme til.

– På grunn av attentatene vi har hatt på politikere i Sverige gjennom årene, er det gjerne litt avstand mellom dem og oss av sikkerhetsgrunner. Men her kan man oppleve plutselig å stå i matkø med en minister som man i flere uker har forsøkt å få tak i, sier Herstedt.

AV SIRI LINDSTAD

Almedalsveckan

- 30. juni–7. juli 2013
- www.almedalsveckan.info

Arendalsuka

- 7.–13. august 2013
- Markerer i år starten på den norske valgkampen
- [www.arendalsuka.no](http://wwwarendalsuka.no)

Sammenslåing på Ås:

– Universitetets egenart i fare

Det kollegiale selvstyret blir utfordret i fusjonsprosessen, mener tillitsvalgt.

Foto: UMB/Gisle Bjørnøy

Den nye institusjonen opprettes fra januar 2014 og samlokaliseres på Ås i 2018.

– Dette er mennesker som aldri har jobbet ved et universitet. Problemet er at de ikke forstår universitetet, og at de får for mye makt, sier Birger Svihus.

Som leder for Forskerforbundets lokallag ved Universitet for miljø- og biovitenskap (UMB) på Ås har han med uro fulgt den omfattende fusjonsprosessen mellom universitetet og Norges veterinærhøgskole. Fra 1. januar 2014 skal den nye institusjonen hete Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU).

– Forstår ikke akademisk frihet

Svihus er bekymret over at de som styrer prosessen, ikke har nok kjennskap til universitetenes egenart. Det har kommet frem i kampen om styreform, mener han. Mens styret ønsket ansatt rektor, har Forskerforbundet kjempet for valgt rektor. Alternativet som fellesstyret til slutt falt ned på, er en kombinert løsning. Valgt rektor som så blir ansatt av styret i den første perioden, og så valgt rektor etter at den første rektorperioden er over.

– De forstår ikke at akademisk frihet er lovfes-

tet. Viktige vitenskapelige beslutninger skjer ned-
enfra og opp ved universiteter. Administrasjonen
er først og fremst et serviceorgan for det vitenska-
pelige arbeidet. Sânt kan være vanskelig å forstå
for eksterne styrerepresentanter, sier Svihus.

Rektor: – Ingen fare

Snart avtroppende rektor ved Universitetet for miljø- og biovitenskap Hans Fredrik Hoen mener derimot at prosessen går i riktig retning. Samtidig innrømmer han at det er utfordrende å fusjonere to ulike institusjoner.

– Det er klart at fusjon mellom to institusjoner er en krevende oppgave, men samtidig er det et prosjekt med store muligheter for begge, sier Hoen. Han er uenig i at universitetets selvstyre er i fare.

– I en så stor omorganiseringsprosess er det ulike forhold som blir satt på prøve eller utfordret. Jeg mener det ikke er grunnlag for å hevde at universitetets egenart eller det kollegiale selvstyret er i fare. NMBU skal i den første styreperioden ha en rektor som blir ansatt etter først å ha blitt valgt på vanlig måte. Når denne perioden er over, skal NMBU tilbake til normalordningen med valgt rektor som også er leder for universitetsstyret.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Oppsigelsessak:

Anker til Høyesterett

Forsker mistet jobben etter ti år på midlertidige kontrakter.
Forskerforbundet krever prinsipiell avklaring.

– Dommen fra lagmannsretten er ikke klar nok til at den bør bli stående, sier Forskerforbundets advokat Mariann Helen Olsen.

Hun representerer en oppsagt forsker ved Universitetet i Tromsø som gjennom sin fagforening har anket oppsigelsessaken til Høyesterett. Det er første gang på mange år Forskerforbundet har ønsket å prøve en sak for landets høyeste domstol.

– Trenger høyesterettsuttalelse

Saken startet med at Universitetet i Tromsø sa opp en forsker innen farmasi som gjennom en tiårsperiode hadde jobbet på midlertidige kontrakter. Universitetet mente mannens forskningsprofil ikke lenger passet inn i institusjonens forskningsstrategi. Det førte til bortfall av arbeidet, mente arbeidsgiver. Forskerforbundet, forskerens fagforening, vant saken i tingretten, men tapte i lagmannsretten. Nå ønsker forbun-

det å få en rettslig prinsipiell avklaring, og leverte i mai inn en anke til Høyesterett.

– Vårt medlems fagfelt videreføres og undervisningen består, men universitetet ønsker en annen innretning på fagprofilen. Vi mener det er såpass uklart at det vil være interessant med en høyesterettsuttalelse i saken, sier Olsen.

– Hva er følgene dersom lagmannsrettens dom blir stående?

– Vi frykter at arbeidsgiverne vil bruke dommen til å gi et inntrykk av at forskeres stillingsvern er svakere enn tidligere antatt, noe dommen etter vår mening prinsipielt ikke kan tas til inntekt for.

– Har saklig grunn

Personaldirektør ved Universitetet i Tromsø, Odd Arne Paulsen, mener på sin side at universitetet må ha rom til å gjøre egne prioriteringer i virksomheten.

Foto: Erik Norrud

– Vi stiller oss tvilende til om forskerens arbeid er bortfalt, sier Mariann Helen Olsen.

– Vi mener universitetet i dette tilfellet har hatt saklig grunn for å endre på den virksomheten vi driver, og hvilke aktiviteter vi skal prioritere. Det er grunnlaget for at arbeidet er falt bort. Vi mener lagmannsrettens dom er god, vi syns ikke den er uklar, men vi har lest det Forskerforbundet skriver i anken til Høyesterett, og syns det er greie synspunkter. Vår holdning er at vi ser frem til å få en rettslig avklaring på dette spørsmålet, sier Paulsen.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Strammar inn forskingsretten?

Nytilsette arkivarar kan miste retten til å forske. Det lokale Forskerforbundet meiner det er nok å lage strengare reglar for val av forskingstema.

Det er ikkje berre i Universitets- og høgskolesektoren at forskingstida er truga. I desse dagar kjempar arkivarane i Arkivverket for å behalde ein avtalefesta rett til såkalla «sjølvvald forskning» i ein sjuandedel av arbeidstida. Som Forskerforum skreiv i utgåve 8/12, kan denne retten stå for fall. Saka har vore til diskusjon i det såkalla amanuensisutvalet, som vart oppretta av Riksarkivaren i 2011.

– Eitt av forslaga i utvalet går ut på at retten til sjølvvald forskning berre skal gjelde for dei som allereie er tilsette i Arkivverket, og ikkje for nye arkivarar. Eit anna forslag, som vi i Forskerforbundet går inn for, er å stramme inn ordninga, men at ho skal gjelde også for nytilsette, seier førstearkivar Lars Christian Jenssen ved Riksarkivet. Han representerer Forskerforbundet i utvalet.

Ikkje like fritt

Jenssen seier at ei mogleg innstramming kan gjelde val av forskingstema, til dømes at alle tema heretter må liggje inn under forskingsprofilen til Arkivverket.

– Altså kan ikkje dei tilsette lenger velje tema heilt fritt, men må halde seg til tematiske område eller tidsperiodar som er relevante for avdelinga der dei jobbar. Dette spørsmålet ligg framleis til diskusjon i utvalet, men vi vonar å oppnå semje i løpet av juni.

– Handlar dette om økonomiske innsparingar?

– Det går nok meir på tidsbruken til dei tilsette. Og det handlar om sterkare leiarstyring av forskingsverksemda. Forsking og utvikling (FoU) skal få større vekt i organisasjonen. I utvalet har vi no utarbeidd ein ny forskingsprofil for Arkivverket, med definerte satsingsområde innan arkivretta forskning og historieretta forskning. Med denne profilen vil det bli større vekt på FoU, og det er bra at vi får ei sterkare leiarstyring av forskingsverksemda. Det blir snakk om to vegar

– For første gong har Arkivverket fått ein forskingsprofil, seier Lars Christian Jenssen.

inn til forskinga: FoU-arbeid kan vere initiert av leiinga og styrt ovanfrå, eller kvar einskild forskar kan kome med ønske om forskingstema. Dette er svært viktig for motivasjonen.

Rådgjevarar får forske

Eit anna spørsmål som har vore diskutert i utvalet, er om forskingsretten også skal gjelde rådgjevarane i Arkivverket.

– I utvalet er det semje om at rådgjevarar som har masterutdanning og forskingskompetanse, skal ha rett til å forske. Mykje av arbeidet i Arkivverket ligg i grenseland mellom bruksretta forskning og utvikling. For reint utviklingsarbeid vil det vere nok med ein bachelorgrad kombinert med relevant kompetanse, seier Jenssen.

– Men kva er nytt i forskingsprofilen?

– Det nye ligg særleg i heilskapen og i rammene. For første gong er det vedteke ein forskingsprofil som famnar heile organisasjonen, og der alle store tema som tilsette i Arkivverket forskar i, er dekte. I tillegg har vi gjort rammene rundt forskinga meir tydelege og systematiske, med sterkare band til samfunnsoppdraget vårt og til Frascati-manualen, som er utvikla av OECD, og der blant anna retningslinene for FoU er definerte.

Den nye FoU-strategien og eventuelle endringar i forskingsretten vil bli vedteke av toppleiinga i Arkivverket hausten 2013.

AV JOHANNE LANDSVERK

Kjenner seg ikkje ramma

Arkivarar uroar seg lite over endringar i forskingsretten.

– Eg er ikkje redd for å miste retten til å forske, og eg ser ingen fare i at det blir strengare restriksjonar på kva ein kan velje av historiske tema. I Arkivverket vil det alltid vere mykje spennande å forske på, ikkje minst innan administrasjonshistorie, seier Roger Tronstad, førstearkivar ved Statsarkivet i Kristiansand. Han er ein av dei som aktivt har nytta seg av forskingsretten.

– Eg trur mange arkivarar har lyst til å for-

ske, men problemet er å finne nok tid i ein kvardag som er overfylt med andre oppgåver. Mange arkivarar er altfor pliktoppfyllande, og dersom leiinga ikkje prioriterer forskning, blir det også vanskeleg for dei tilsette.

Sigrid Jostad, arkivar ved Statsarkivet i Hamar, er einig:

– Om ein meiner alvor med at arkivarane skal forske, er det ikkje nok å ha ein

forskinsrett nedfelt på papiret. Vi har så mange arbeidsoppgåver som vi må utføre, at vi i praksis ikkje greier å setje av tid til å forske, seier Jostad.

Ho kjenner seg difor ikkje ramma av eventuelle endringar.

– På sikt vil eg nytte meg av forskingsretten, men trongen til å forske må kome innanfrå. Og slik kvardagen er i dag, er det vanskeleg.

FOTO: WIKIMEDIA.ORG

MUSEUM:

Fortsatte kutt ved Munch-museet

■ Vedtaket om nybygg i Bjørvika løser ikke Munch-museets akutte økonomiske krise, og nedbemanning er fortsatt nødvendig. Forskerforbundets lokallagsleder ved museet, Lars Toft-Eriksen, ber nå Oslo kommune om at beslutningen om nybygg også må inkludere styrking av staben. – Det er helt essensielt at Oslo kommune som eier følger opp vedtak om nytt museum med en styrking av museet på innholdssiden, med styrking av forskning, formidling, konservering og utstillingsproduksjon, sier han til forskerforum.no.

FOTO: NTNU.NO

FAGFORENING:

Ny Tekna-president?

■ Visepresident og NTNU-professor Lise Lyngsnes Randeberg er innstilt som ny president i Tekna, fagforeningen for teknologer, realister og naturvitere foran valget i juni. Randeberg vil jobbe for å få endret forhandlingssystemet i statlig sektor mot en mer konkurransedyktig lønnsdannelse. – Vi ønsker mest mulig ut av midlene til lokale kollektive forhandlinger i etatene. Det er den riktige måten å skape en kompetent og attraktiv offentlig sektor på, sier hun til Teknisk ukeblad.

MUSEUM:

Svak økning i antall besøkende

■ I fjor hadde norske museer 8 millioner enkeltbesøk mot 7,6 millioner i 2008, en økning på 5,8 prosent, ifølge SSBs statistikk for 2012. I tillegg var det godt over to millioner besøkende i grupper. Til sammen besøkte dermed 10,7 millioner mennesker museene for å se over femti millioner gjenstander i flere tusen ulike utstillinger. Sektoren har 3800 lønnede ansatte, hvorav 2900 er faste årsverk, en prosentandel faste stillinger på 76. Museene mottok 2,86 milliarder i offentlig støtte.

DIGITALE MEDIER:

Studenter vil ha nettførelser

■ En studie gjort ved Handelshøyskolen BI viser at nettførelser er mer populære enn tradisjonelle forelesninger, opplyser uib.no. Studentene oppgir å huske materialet bedre fordi de kan repetere det og dermed ta grundigere notater, se forelesninger når de er opplagte, har tid og lyst, samt at de slipper multitasking som å notere mens foreleser går videre. Studentene har mindre eksamensangst fordi de har kontroll på og mestrer faget, mye på grunn av muligheten for repetisjon, ifølge studien.

FORSKNINGSTRENDER:

Er humanioras framtid digital?

■ Det engelske begrepet og forskningsfeltet «digital humanities (DH)» er et hett tema i internasjonal humanistisk forskning, nå også i Norge. DH kan bety å analysere betydningen som nye medier og IKT har i kulturen og samfunnet, men også å skape ny teknologi og anvende den for å besvare typiske humanistiske problemstillinger. Vil dagens humaniora utfordres av dette nye feltet? 14.–15. juni arrangerer Universitetet i Oslo doktorgradsseminaret «What are Digital Humanities?».

UNIVERSITETS- OG HØGSKOLERÅDET:

Ottersen ny leder

■ Rektor ved Universitetet i Oslo, Ole Petter Ottersen, ble valgt til ny leder for Universitets- og høyskolerådet (UHR) under representantskapsmøtet i Sogndal. Han overtar etter Jan I. Haaland fra Norges Handelshøyskole. Lise Iversen Kulbrandstad, rektor ved Høgskolen i Hedmark, ble gjenvalgt som nestleder. – Jeg takker for tilliten og er ydmyk for de oppgavene, spennende dager og tider vi står foran, sa Ottersen etter valget, ifølge uhr.no. Nytt styre tiltrer 1. august.

MUSEUM:

– Faglighetens fall

■ Aftenposten-kommentator Lotte Sandberg er kritisk til at Stenersenmuseets leder, Selene Wendt, og Munch-museets tidligere leder og sjefskonservator, Ingebjørg Ydstie, slutter. «Tapet av dem kan merkes ved blant annet museenes prioriteringer, utstillinger, forskning, personalbehandling og pengebruk», skriver Sandberg i avisen og mener at det ikke kan «være riktig at kunstmuseene skal styres av økonomer, musikere og andre – bare ikke kunsthistorikere», mens få ivaretar fagstaben og dens spisskompetanse.

UNIVERSITETET I STAVANGER:

Første smak på egen vin

■ Ved Universitetet i Stavanger kan man nå smake på vin fra egen vingård på universitetsområdet. – Den har en tydelig syresmak og lukter litt søtt. Foreløpig er det en enkel og lett vin, men den skal bli fyldigere. Vinen har potensial, sa en fornøyd Helge Jørgensen under prøvesmakingen, ifølge uis.no. Førstelektoren fra Norsk hotellhøgskole ved UiS er ildsjelen bak. Rødvinen er laget med druer av Cabernet Cortis. Det er laget to viner til, men den nevnte rødvinen ble best og skal videreutvikles.

FORSKERUTDANNING:

Godt skussmål for forskerskoler

■ En evaluering viser at de fem nasjonale forskerskolene fra 2009 så langt fungerer bra, ifølge Forskningsrådet. – Evalueringen viser at forskerskolene har lyktes godt. De har bidratt til å styrke kvaliteten på forskerutdanningen hos institusjonene som er med. Mange doktorgradsstudenter har søkt til disse nasjonale skolene. Dermed har de fått et bedre kurstilbud enn deres egen institusjon hadde kunnet tilby alene, sier divisjonsdirektør Anders Hanneborg. Skolene får 46 millioner kroner i tre år til.

FORSKNINGSFUSK:

– Suksessjag skader forskningen

■ – Konkurransen innen internasjonal forskning er i ferd med å bli en tvangstrøye, sier medisinprofessor Ole Didrik Lærum til Klassekampen. Han utdyper i en kronikk i avisen: «Den beinharde konkurransen om å nå opp i internasjonal forskning har lokket flere og flere miljøer til å ta snarveier. Forskere presenterer veltilpassete data og konklusjoner med hovedvekt på positive funn og det som synes å være nytt, mens langsiktig forskning og kontroversielle resultater kan koste dem karrieren.»

UNIVERSITETET I OSLO:

Blant de beste i verden

■ I fag rangeringen *QS World University Rankings by Subject 2013* er det flere fagmiljøer ved Universitetet i Oslo som rangeres blant de 50 beste i verden. Institutt for medier og kommunikasjon oppnår best plassering med 32. plass. Flere andre fagmiljøer ved UiO gjør det godt og rangeres blant de 50 beste i verden: geografi (nr. 40), historie (41), pedagogikk (42) og statsvitenskap/internasjonal politikk (48). Det er rundt 3000 universiteter innenfor 30 fag som undersøkes, opplyser Uniforum.

NORGES ARKTISKE UNIVERSITET:

Ny organisering vedtatt

■ Høgskolen i Finnmark og Universitetet i Tromsø fusjonerer 1. august til Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet. Institusjonen vil bestå av de seks eksisterende fakultetene, samt det nyopprettede Finnmarksfakultetet, ifølge uit.no. Nesten samtlige fakulteter vil etablere utdannings- og forskningsvirksomhet i Finnmark, og HiFs satsinger innen idrett, sosialt arbeid og barnevern etableres i Tromsø. Den administrative organiseringen av universitetet følger ordningen dagens UiT har.

NASJONALBIBLIOTEKET: NRK inn i arkivene

■ Nasjonalbiblioteket og NRK har inngått en avtale om sikring og bevaring av rikskringkastingens fjernsynsarkiver. Både historisk og nytt materiale omfattes av avtalen, opplyser Nasjonalbiblioteket. Dette betyr at fjernsynsprogram overføres direkte fra NRKs produksjonssystem til bibliotekets digitale sikringsmagasin og bevares dermed i en langt bedre kvalitet enn før. Materialet vil etter hvert bli gjort tilgjengelig for forskning og dokumentasjon, de første programmene i 2014, ifølge Aftenposten.

UTDANNINGSKVALITET:

Nytt kunnskapssenter

■ I mai ble Kunnskapssenteret for utdanning offisielt åpnet. Senteret er en avdeling i Forskningsrådet og skal samle og formidle den beste kunnskapen om utdanning til nytte for dem som arbeider i barnehage, skole, høyere utdanning og voksenopplæring, med utdanningspolitikk og i forvaltning. Det er avgjørende at senteret bemannes med personer med solid forskningskompetanse, heter det i Kunnskapsdepartementets oppdragsbrev. Professor i pedagogikk ved UiO, Sølvi Lillejord, er ansatt som direktør.

– Jeg hadde lyst til å lage et miljø der informatikk ble håndfast og konkret, sier Roger Antonsen. Her i Åpen sone sammen med studentene Jonathan Ringstad (til venstre) og Persijn David Kwekkeboom. (Foto: Anne Elisabeth Næss)

Nye personer i rommet?
Ønsk dem velkommen!

Utstyr som ligger igjen
og slenger etter bruk
er et trist syn.

En karriere blant studentene

Noen er så glad i å undervise at de heller gjør det enn å forske.
Så får det heller være med professortittelen.

Av SIRI LINDSTAD

– Jeg prøver å kompensere for alle de feilene jeg selv ble utsatt for som student. Mumlende forelesere, for eksempel, sier Roger Antonsen.
(Foto: Anne Elisabeth Næss)

– INNIMELLOM SPØR JEG ut i forelesningssalen: Hvor mange har hørt om firefargeproblemet? Da er det kanskje én av to hundre studenter som rekker opp hånden. Og da blir jeg så glad! Jeg kjenner meg utrolig privilegert som i løpet av de neste ti minuttene skal få være den første til å fortelle de 199 studentene som ikke visste det på forhånd hva firefargeproblemet er, sier Roger Antonsen, førstelektor i informatikk ved Universitetet i Oslo.

De er ikke mange, de som bærer tittelen førstelektor, med undervisning som sin primære oppgave. Antonsen er en av drøyt 30 førstelektorer ved Universitetet i Oslo. Til sammenligning er over 350 ansatt som førsteamanuenser.

Og Antonsen har valgt det selv.

Bredde framfor dybde

– Jeg ble ferdig med doktoravhandlingen i 2008 og fikk deretter et postdoktorstipend. Men etter at jeg hadde holdt på med det i to år, ble det lyst ut en førstelektorstilling som skulle bidra til å forbedre studiemiljøet her på Institutt for informatikk. Dermed hoppet jeg av forskerstillingen og over til den jeg har nå, som inneholdt mer undervisning og formidling. Dermed har han de siste årene blant annet vært med på å bygge opp Åpen sone for eksperimen-

tell informatikk, et laboratorium og prosjektrum for nysgjerrige studenter. Han er også involvert i Maker Faire, en festival for skapende mennesker, i tillegg til en rekke andre prosjekter som handler om formidling av matematikk og informatikk.

Både på hovedfaget og i doktorgraden hadde Antonsen jobbet med én og samme problemstilling innenfor logikk.

– Du blir så oppslukt når du jobber på innsiden av et matematisk problem. Derfor fikk jeg behov for å gjøre noe annet en stund. Dessuten hadde jeg representanter fra studentenes fagutvalg på døra som ba meg om å søke stillingen. Nå kan jeg formidle noe av bredden i faget i stedet for bare å grave meg ned i dybden.

Kontoret med det rare i

Han åpner dører inn til matematikkens og informatikkens forunderlige verden. Selv har vi

åpnet en dør inn til et kontor fylt av svevende geometriske figurer, Rubiks kuber i alle varianter, sjongleringsballer, hjernetrimleker i tre og atombyggesett i plast.

– Der henger molekylet for kaffe, sier Antonsen og peker opp mot taket.

Nei, vi kjente heller ikke til firefargeproblemet, fotografen og jeg. Tenk deg at du skal fargelegge et kart, blir vi forklart. To land med felles grenselinje skal ha forskjellig farge. Vil det da alltid være nok å bruke maks fire farger?

Ja, det gjør det! Men det skulle ta over hundre år å bevise det.

– Egentlig ønsker man ikke å frarøve studentene muligheten til selv å oppdage slike vitenskapelige fenomener. Det tror jeg er et dilemma alle undervisere har. Men dessverre er vi der nettopp for å fortelle dem dette, gi dem fasiten, hele tiden, sier Antonsen.

– Jeg tror jeg kommer til å angre om jeg ikke også bruker tid på å forske.

ROGER ANTONSEN

Forskning skårer høyest

Hva foretrekker du – undervisning, forskning eller begge deler? Det spørsmålet ble stilt i en undersøkelse blant norske forskere, referert i en rapport fra NIFU-Step (8/2010).

Bare én prosent av de spurte ønsket primært å undervise, mens 20 prosent ønsket primært å forske. Av de resterende, som hadde interesse både av å undervise og forske, helte 18 prosent mest mot undervisning, mens 61 prosent helte mest mot å forske.

Med andre ord: Forskning står høyest i kurs.

Men de finnes, de som også mer enn gjerne underviser, ja, som kanskje også foretrekker det.

Janneke Quarles van Ufford er universitetslektor på vernepleierutdanningen ved Universitetet i Agder. Hun hoppet av en mulig forskerkarriere allerede etter et halvt år på doktorgraden.

– Jeg tok alle doktorgradskursene i 2006 og syntes de var veldig morsomme, og det var også gøy å bli tvunget til å skrive på en ny og mer akademisk måte. Men så skjedde det ting i familien som gjorde at det ble vanskelig å konsentrere seg om å skrive. Dette er det ikke verdt, tenkte jeg, og sluttet. Det har jeg ikke angret på en eneste gang. Jeg går med glede på jobb hver dag.

Hun ble ansatt ved daværende Høgskolen i Agder i 2000, etter mange år som sosionom i ved en barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk og deretter i rusomsorgen.

Og hun elsker å stå foran studentene.

– Jeg underviser blant annet i etikk. Det er fascinerende å se hvor engasjert du kan få studentene i noe som i utgangspunktet kan virke vanskelig og uoverkommelig. Det er så artig når du får dem med deg!

Fanklubb på Facebook

Men man blir ikke professor av å undervise.

– Det er jo noen som er veldig opptatt av karriere, men jeg er det ikke. Derimot kjenner jeg meg privilegert som får høre fra studentene at jeg må da ikke gå av med pensjon mot slutten av året, slik planen er, sier Quarles van Ufford.

Arvid Holme ble heller aldri professor. Som han selv sier:

– Å undervise gir ingen akademisk valuta.

Til gjengjeld blir den tidligere amanuensen ved Institutt for datateknikk og informasjonsvitenskap ved NTNU fortsatt invitert på studentenes juleball. De savner ham som foreleser.

– Men jeg takker nei. Jeg gikk av med pensjon i 2010 etter 25 år ved universitetet og tenker på det som et tilbakelagt stadium i livet mitt.

Før han takket av, rakk han å bli en av NTNUs mest populære forelesere. Han fikk egen fanklubb på Facebook, og hovedstyret i linjeforeningen Online stilte i dress og selskapskjole da han hadde sin siste forelesning en mørk og kald vintermorgen for tre år siden.

– Etterpå kom en ung kvinnelig student bort til meg og spurte om å få gi meg en klem. Da felte jeg noen tårer.

Forskning syntes han imidlertid alltid var litt kjedelig.

– Jeg er ingeniør, har vært med på å starte

– Jeg skulle gjerne hatt en ren undervisningsstilling.

JANNEKE QUARLES VAN UFFORD

bedrifter og vil påstå at jeg er relativt innovativ. Men i forskning skal du ikke bare gjøre en jobb selv. Du skal også sette deg ned og finne ut hva alle andre har gjort, og det synes jeg er kjedelig.

– Savner alenetiden

Er man virksom innenfor universitets- og høyskolesektoren, er det imidlertid kombinerte stillinger som er det normale, med både forskning og undervisning.

Antonsen i Oslo skulle da også gjerne hatt tid til å forske. Problemet er at da blir det mindre tid til undervisning og formidling, som jo også er så gøy ...

– Jeg savner den dedikerte tiden, hvor alt handler om å lese, skrive og tenke, i enerom. Det å være så inne i noe når du legger deg, når du står opp, når du dusjer. Den følelsen har jeg ikke hatt siden jeg jobbet med doktorgraden. Det er i bunn og grunn forskning som er kjer-

– Vi på vernepleierutdanningen er best i klassen når det gjelder å få studentene gjennom, sier Janneke Quarles van Ufford (med briller), her omkranset av studenter. (Foto: Kristin Ellefsen)

nen i det hele, det å finne ut hva som er sant. Jeg kan holde på og formidle og formidle, men gleden ved å faktisk bevise at noe er sant, er så berusende. Den jakten på sannhet vil jeg ikke gi slipp på. Jeg tror jeg kommer til å angre om jeg ikke også bruker tid på å forske.

– Om ett år går kontrakten din ut, og du skal søke deg videre. Vil du ikke da tenke at du burde ha rendyrket forskerkarrieren din mer?

– Det er et spørsmål jeg stiller meg selv ofte. Men jeg har aldri vært karrierefokusert, har aldri hignet etter tittel eller stilling. Det er veldig mange som jager etter professoropptrykk, og da er det mye taktisk og strategisk man kan gjøre for å oppnå det, først og fremst å publisere.

Forskningspress

I Agder merket Janneke Quarles van Ufford overgangen fra høgskolen ble universitet.

– Gjett om! Forskning, publisering og det å samle poeng ble enda viktigere. Men samtidig har vi på vernepleierutdanningen en enorm produksjon av studiepoeng. Det bidrar nok til at universitetsledelsen er litt redde for å endre for mye hos oss. Dessuten har vi en dekan som har vært veldig tydelig på at folk skal få drive med det de har lyst til, for det er da man får mest ut av folk. Men rektor hadde nok helst sett at vi hadde 50/50-stillinger, alle sammen, med en lik blanding av forskning og undervisning.

Quarles van Ufford understreker at det å ha kvalitet i undervisningen, slik at studentene

– Å undervise gir ingen akademisk valuta.

ARVID HOLME

engasjerer seg i sitt eget studieforløp, er viktig, det også.

– Jeg har ti prosent forskningstid, men skulle gjerne hatt en ren undervisningsstilling. Alle hos oss har en slik prosentsats, bortsett fra han som er dosent og har noe mer forskningstid.

Platon versus Kierkegaard

I alt er det førti studenter på bachelorprogrammet på vernepleierutdanningen.

– Jeg følger dem gjennom de tre årene og blir dermed godt kjent med dem. Jeg forsøker å få dem til å være aktive og stille spørsmål, og utfordre dem til å tenke. Og så bruker jeg veldig mange praktiske eksempler for å knytte teorien til praksis.

For Roger Antonsen er det noe grunnleggende filosofisk i det å undervise.

– For lenge siden leste jeg en redegjørelse om to ulike filosofier om læring som gjorde veldig inntrykk. Den ene er den platonske tilnærmingen, der sannheten er der som en objektiv størrelse, som du bærer i deg og egentlig kjenner til. Du må bare bli minnet på den.

Den andre tilnærmingen er mer kierkegaardsk.

– Der er utgangspunktet at det du lærer, er noe som er helt nytt for deg. Problemet at du kan ikke vite hva du skal lære. Hvis du sier at «jeg har lyst til å lære meg om logiske kalkyler», så er paradokset at hvis du vet hva det er, så kan du det, og hvis du ikke vet hva det er, så må du bare ta en sjanse. Du må kaste deg ut i det, kaste deg ut i læringen, og akseptere at nå skal jeg lære noe jeg ikke visste hva var eller vet hva er. Jeg må bare ta sjansen på at det er noe verdifullt.

Som forsker regner Antonsen seg som platoniker.

– Jeg mener at ting er sant, og at det er eksisterende sannheter vi oppdager. Men som foreleser og formidler er jeg mer av den kierkegaardske skolen.

Bryr seg om bakerste benk

Går det å like å forelese hånd i hånd med å det å være god til det? Hvordan blir man egentlig en god foreleser? Antonsen mener empati er en viktig nøkkel.

– Jeg tror jeg fortsatt klarer å leve meg inn i hvordan det er å være student. Jeg tar hensyn til at også de på bakerste benk skal få med seg det som skjer. Og jeg minner stadig vekk meg selv

I november 2010 ble Arvid Holme takket av som foreleser etter 25 år ved NTNU. Studentene stilte opp festkleddte og med blomster. (Foto: Sølvi W. Normannsen, www.universitetsavisa.no)

– Forskingen er innholdet. Formidling og undervisning handler dermed om å gi form til forskningen, sier Roger Antonsen. (Foto: Anne Elisabeth Næss)

på at jeg ikke skal gå over tiden når jeg foreleser. Når klokken er ett, venter studentene å få et kvarters pause for å strekke på beina og lufte seg. Hvis jeg holder på til fem over ett bare fordi det jeg snakker om, etter egen mening er så gøy, er jeg i bunn og grunn veldig respektløs overfor dem. Jeg hadde de tre kvarterene, jeg brukte dem ikke godt nok, da får jeg bare stoppe nå.

Antonsen sammenligner uansett det å undervise med det å stå på en scene. Du må ha et manus som holder mål.

– Hvert år foreleser jeg for 200 studenter som bruker to timer av sitt liv på hver forelesning til å høre på meg. Det vil altså si at jeg forvalter 400 timer hver forelesning av noens tid. Det er et ganske stort ansvar som krever at jeg respekterer deres tid og gjør det beste ut av den. Da kan jeg ikke stå og prate om hytteturen jeg var på, eller om tanta mi. Studentene har ikke

kommet for å høre anekdoter, men for å lære.

– Et eget talent

Dermed legger han seg på en helt annen stil enn sin pensjonerte kollega i Trondheim.

– En student som tok et kurs med meg, fortalte at han hadde fått høre på forhånd at «det er ikke sikkert at du lærer så mye av Holme, men du får høre mange steike gode historier», ler Arvid Holme.

– Enten er du en god foreleser eller ikke. Men det hjelper selvfølgelig å være fra Bergen, som en annen student sa en gang.

Men når det er sagt:

– Ett av varemerkene mine har vært at jeg alltid brukte mye tid på å forberede undervisningen, legge ut materiell på internett og slike ting. Det er en jobb, det også. ■

Bør alle forskere undervise?

JAN EMIL ELLINGSEN
førsteamanuensis,
Senter for utdannings-
forskning, Høgskolen i
Bergen.

– Ja. I hvert fall i høgskolen hvor kjernevirksomheten er undervisning. Dessuten skal undervisningen være forskningsbasert. Det kan selvsagt finnes unntak, men hva skal vi med forskning hvis den ikke uttrykkes til våre studenter?

ELFRID MÅLØY
høgskolelektor, avdeling
for helse- og sosialfag,
Høgskolen i Molde.

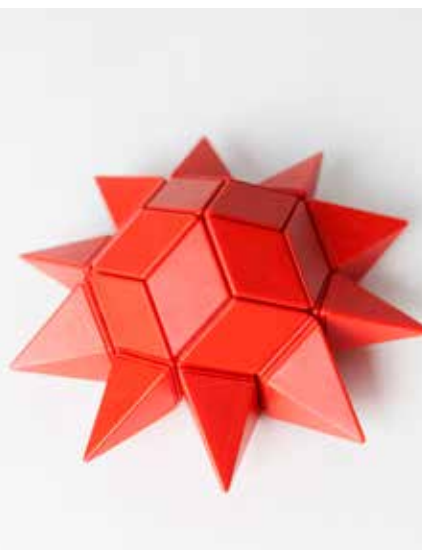
– I utgangspunktet bør alle forskere undervise og formidle ny forskningsbasert kunnskap. Men det må vurderes på hvilken måte formidlingen skal foregå. Det er en større diskusjon der mange faktorer spiller inn.

ERIK BRATLAND
dosent, Institutt for
lærerutdanning, Høg-
skolen i Nesna.

– Ja. Jeg er skeptisk til en utvikling med spesialisering, hvor noen forsker og andre underviser. Prinsippet om forskningsbasert undervisning forutsetter aktive forskere i et forskersamfunn. Uten dette står undervisningen i fare for å bli rutinisert og tomt for faglig innhold.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

STORBRITANNIA

Får kun ekstra minutter

■ Selv om kostnadene ved å studere ved engelske universiteter er n-doblet de siste årene, har det ikke påvirket mengden undervisning studentene får. Det konkluderer en omfattende studie blant 14 000 studenter, referert i The Telegraph. Siden 2005 har studieavgiften steget fra 1000 pund til 9000 pund, mens undervisningstiden har økt med 20 minutter i året. I snitt mottar engelske studenter 14 timer undervisning av en foreleser eller seminarlærer i uken, og bedriver 16 timer selvstudium.

USA

Vil avvikle stipend for hvite

■ Columbia universitet i New York, blant annet kjent for å ha hatt USAs første svarte president Barack Obama som student, har et stipend kun for hvite. Dette er gjort kjent i amerikanske medier de siste ukene etter at banken som forvalter fondet, har ønsket å endre statuttene. Stipendet ble opprettet av en rik enke i 1920, og skulle gå til studenter «av den hvite rase» fra hennes hjemstat Iowa. Det ble sist tildelt i 1997. Universitetet har selv bedt høyesterett om å få endre vilkårene for stipendet.

■ ZIMBABWE

Sviker studentene

■ Staten sviker sitt ansvar overfor studentene, mener direktøren for høyere utdanning i Zimbabwe, Martha Mugut. Hun fortalte nylig parlamentet at staten ikke har kunnet betale for studieplassene ved landets universiteter og høyskoler siden i fjor, og situasjonen er blitt forverret i år. – Siden januar 2013 har utbetalingene stoppet fullstendig, noe som har ført til vansker med å skaffe studentene et sted å bo og mat å spise, sier hun ifølge NewsDay.

FOTO: UNIVERSITETSAVISEN.DK

DANMARK

Penkowa-sak foreldet

■ «Etter massiv medieinteresse gjennom en årrekke, er jeg riktig glad for omsider å ha fått mitt navn renvasket, og jeg ser frem til å legge saken bak meg.» Det skriver Milena Penkowa etter at frafallet av siktelsen mot henne vedrørende dokumentfalsk og forskningsfusks i hennes doktorgrad. Men akk: Politiet avviser den tidligere svindeldømte hjerneforskerens friske konklusjon. Ifølge politiet kan falskneriet bevises, men saken er ganske enkelt foreldet. Københavns universitet vurderer å klage til statsadvokaten.

SVERIGE

Forsker tatt i fusk

■ En forsker ved Linköpings universitet er tatt i forskningsfusks, skriver Svenska Dagbladet. – Det dreier seg om omfattende plagiat av tekster fra et femti-talls andre verk, som er publisert i ni ulike artikler. Sju er publisert i vitenskapelige tidsskrifter og to i ulike konferansematerialer, sier dekan Ulf Nilsson ved universitetets tekniske fakultet. Forskeren som har vært ansatt siden 2010, er midlertidig utestengt i påvente av en avgjørelse om reaksjonsform.

FOTO: WWW.FELIUS.SE

SVERIGE

– Staten verst i klassen

■ Over 17 prosent av svenske statlige ansatte er midlertidig tilsatt, skriver fagforeningen ST i Svenska Dagbladet. Verst er det i kultursektoren, skolesektoren og ved universitetene, mener leder Britta Lejon i ST, som organiserer 90 000 offentlig ansatte. Ifølge fagforeningene Sveriges Ingenjörer og Naturvetarna, som skriver til Göteborgsposten, er én av tre vitenskapelige ansatte innen teknikk og naturvitenskap midlertidig ansatt. ST foreslår at de som har vært midlertidig ansatt i tre år i løpet av en femårsperiode, skal ha rett til fast ansettelse.

KENYA

Rekordmange studenter

■ Aldri før har så mange kenyanere fått studieplass ved landets statlige universiteter, skriver avisen Standard. Opptaket til høyere utdanning når i år over 53 000, som er en økning på 26 prosent fra i fjor. Årsaken er en kraftig økning i tallet på studieplasser. I tillegg vil private institusjoner ta opp rundt 10 000 studenter, mens 30 000 studenter er forventet å søke seg til utlandet. Landets arbeidsgiverorganisasjon er imidlertid bekymret for utdanningskvaliteten, og advarer om at studentene ikke er godt nok kvalifiserte til arbeidslivet, melder nettstedet Sabahi.

SØR-KOREA

Juks og konkurranse

■ En avsløring av juks på en opptaksprøve til amerikanske læresteder har ført til debatt om Sør-Koreas konkurransekultur. Det skriver The Wall Street Journal etter at opptaksprøven, kjent som SAT, ble kansellert i Sør Korea fordi flere spørsmål hadde lekket ut. Ifølge avisen er akademisk juks et problem i landet, hvor over to tredjedeler av befolkningen mellom 25 og 34 år har høyere utdanning. Konkurransen om jobbene beskrives som beinhard, og har bidratt til at mange søker seg til amerikanske universiteter for å få et konkurransefortrinn.

USA

Akademisk boikott av Israel

■ Foreningen for asiatiske-amerikanske studier har blitt den første akademiske organisasjonen i USA til å gå inn for akademisk boikott av Israel, melder Inside Higher Education. Organisasjonen har enstemmig vedtatt å støtte en boikott av israelske universiteter. I resolusjonen begrunnes vedtaket med Israels behandling av palestinske studenter og akademikere. Universitetene er også delaktige i landets menneskerettighetsbrudd, mener organisasjonen.

FRANKRIKE

Omfattende reform

■ Sektoren for høyere utdanning i Frankrike står overfor omfattende reformer, rapporterer Times Higher Education. Et lovforslag fremmet av forskningsminister Geneviève Fioraso innebærer 20 ulike endringstiltak. Mye er blitt tatt godt imot, som forslaget om å gi flere tilgang til utdanning, redusere frafallet og gjøre studiene mer tilpasset arbeidslivet. Reformforslaget møter også kritikk fra universitetsledere for å ville utvide styrene med flere ansattrepresen-tanter, og får kritikk fra fagforeningene for ikke å redusere tallet på midlertidige forskerstillinger.

FRANKRIKE

Sacrebleu!

■ Som et ledd i Frankrikes omfattende utdanningsreformer foreslår regjeringen at undervisningen ved universitetene kan foregå på engelsk. I dag er det ulovlig å bruke andre språk enn fransk i undervisningen, med noen få unntak. Forslaget har vakt stor debatt, men forsvarer av forsknings- og høyere utdanningsminister Geneviève Fioraso som sentralt for å tiltrekke internasjonale studenter og forberede franske studenter på et internasjonalt arbeidsliv.

FRANKRIKE

Vil at studenter skal bli

■ Den franske regjeringen går inn for å gjøre Frankrike mer attraktivt for internasjonale studenter og høyt utdannede, skriver University World News. Ett av Hollande-regjeringens første grep var å fjerne Sarkozy-regjeringens innstramminger for ikke-europeiske studenter. Innstrammningene førte til at mange måtte forlate landet til tross for at de hadde fått seg høyt kvalifiserte jobber. Nå vil regjeringen øke antallet studentboliger, gi studenter lengre studentvisa og lettere tilgang til arbeidsmarkedet.

AUSTRALIA

Vil slåss mot kutt

■ Vitenskapelig ansatte og studenter har varslet en storstilt kamp mot myndighetenes kuttplaner, rapporterer World News Australia. Myndighetene har foreslått at universitetenes budsjetter skal kuttes med nær 13 milliarder kroner, som ifølge kritikere vil ramme fattige studenter hardest. Den australske fagforeningen innen høyere utdanning, NTEU, frykter at kutt i stipender vil føre til at universitetene blir beholdt dem med god økonomi.

SVERIGE

Færre disputaser

■ Antallet doktorgradsdisputaser har sunket hvert år siden 2008, skriver det svenske fagbladet Universitetsläraaren. I 2008 disputerte så mange som 3000 personer i Sverige, men i 2012 gikk antallet ned til 2500. Årsaken antas å være mindre ekstern finansiering og økte kostnader for lærestedene. Moa Ekblom, leder av Doktorandforeningen i Sveriges universitetslärarförbund, mener nedgangen er uproblematisk. – Det er kvaliteten på forskere og doktorgradskandidater som er det viktige, ikke kvantiteten.

UTANFOR BOKSEN

PÅL NORHEIM I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL

Kven er han, denne Pål Norheim? Namnet hans byrja å bli synleg for meg for halvtanna år sidan: ein lærd og elegant essayist eg aldri hadde lese før. Så dukka han opp på Facebook òg, på oppslagstavlene til folk eg kjende, med innlegg og miniessay av uvanleg kvalitet.

Kor har han vore? Han har sete og lese. Natta lang. Heilt sidan 80-åra har Pål Norheim prøvd å halde hovudet sitt fritt. Vi møtest på ein restaurant på Nygårdshøyden i Bergen, byen der han tilfeldigvis bur.

– Her har eg jobba som nattevakt i eit bufellesskap sidan 2001. Eg har ei 62 prosents stilling som har gjeve meg inntekt og høve til å lese og skrive, seier Pål Norheim.

Han er eit unnatak: Det er mest statstilsette akademikarar som vankar i denne spalta. Norheim er ein tenkjar av eit anna slag. Han har ingen universitetsgrad, men har lese meir litteratur og idéhistorie enn dei aller fleste.

I 90-åra levde han som forfattar og frilansar, med konsulentoppdrag for forlag og sporadiske bokmeldingar.

– *Neppa noe å leve av, som Lars Lillo Stenberg song.*

– I alle fall om ein skal skrive essay, slik eg ønskte. Og stønadsordningane gjer at ein poet som skriv dei mest utilgjengelege dikt, kan leve betre enn ein essayist som skriv relativt forståeleg. Ein bokmeldar kan kompensere med å lese fort og skrive fort. Men med essay kan du ikkje det.

I 2001 gav han opp å leve av orda åleine.

– Dels var det frustrasjonen over å lese så mange dårlege manus, dels var det slitsamt i lengda å aldri vite om ein fekk nok oppdrag. Men det viktigaste var at mor mi vart alvorleg sjuk. Om eg skulle kunne dra til Mo i Rana og besøkje ho når det røynde på, måtte eg ha ei fast inntekt. Og som nattevakt kunne eg lese i ro og mak medan eg var på jobb.

Det kjennest svært rett å kalle Pål Norheim forfattar, sjølv om bokproduksjonen hans er avgrensa: romanen *Gottfried von Baaders dagbok* frå 1998, diktsamlinga *Stemmegafler* frå 2000 og prosasamlinga *Z* frå 2005. Gjennom det meste av 2000-talet strevde han med skrivesperre. Først frå hausten 2011 er han blitt synlegare i ålmenta att, med essay i Vagant, Morgenbladet, Prosa og Samtiden, mellom anna om Anders Behring Breivik og den såkalla kontrajihadismen.²

– 22. juli ser ut til å ha vekt deg til live som skribent?

– Det stemmer. 22. juli var ei djup skaking for meg. Kanskje er det ikkje for ingenting at eg arbeider som nattevakt, ein person som skal ile til når noko skjer. Det jamne vedlikehaldet av Noreg interesserte meg lite, eg var meir oppteken av den store verda der ting skjedde. Så kom ABB.

For første gong vart eg for alvor genuint oppteken av dette *norske*, som noko ein ikkje kan ta for gjeve. Grunnkjensla mi endra seg over natta. Og eit stort ideologisk landskap, som eg berre så vidt kjende til frå før, opna seg i kjølvatnet av 22. juli.

Men vi skal ikkje snakke så mykje om kontrajihadismen her. Vi skal til eit anna landskap, til krinsen av studentar og bokelskarar som starta tidsskriftet Vagant i Oslo i 1988. Norheim var med nesten frå starten, saman med mellom andre forfattaren og omsetjaren Henning Hagerup og den seinare Morgenbladet-redaktøren Alf van der Hagen. Det vart slutten på den formelle utdanninga til Pål Norheim, men danninga hans hadde berre så vidt byrja.

– *Somme har kalla Vagant-miljøet eit slags parallelluniversitet. Men kva var gale med det vanlege universitetet?*

– Eg trur ikkje det var noko veldig gale med det. Men eg hadde byrja på grunnfag i litteraturvitskap og jobba som nattevakt. Så hamna eg i Vagant, og måtte prioritere vekk noko. Da var valet lett: Eg ville ha jobben, og eg ville vere i Vagant. Det var kanskje verre for somme andre i redaksjonen, som la vekk hovudfagsoppgåvene sine. Vi flykta ikkje frå universitetet, men det å lage tidsskrift var meir inspirerende, med eit miljø av unge, oppegåande, engasjerte, nyfikne menneske.

Kan hende likna Vagant meir på eit universitet enn det meir politiske tidsskriftmiljø med strengare litteratursyn gjorde: Vagant har – iallfall i periodar av levetida si – vore ganske ope og breitt orientert, og har hatt ambisjonar om å forvalte og formidle ein klassisk litteraturarv. Og læringsprosessen var upåklageleg intens, slik Norheim skildrar han.

– Somme av oss jobba mykje i Vagant på dagen, og på kvelden diskuterte vi vidare på kafé eller las manuskript. Det var eit ekstremt lærerikt, nesten døgnkontinuerleg arbeid, både formelt og uformelt, som ein kombinasjon av universitet og skrivekurs. Vi lærte både å kritisere og å ta imot kritikk.

– *Men med kjærleiken din for bøker og idear kunne akademien verke som eit naturleg yrkesval?*

– Kanskje det, men eg ønskte berre å lese det eg ville lese. Forelesingar minte meg litt om gudstenester. Eg skjønner ingenting før eg kan lese ting sjølv og kan røykje og drikke kaffi. Ein akademisk karriere såg eg på som ein jobb som ville forstyrre meg i mi eiga lesing og skrivning.

– *Kva med undervisning? Som universitetstilsett kan ein nå mange unge menneske i ein vonleg open og interessert alder. Var du aldri freista av det?*

– Eg var aldri freista av det å fortelje ungdomen noko det var viktig for dei å vite. Eg ville finne ut av ting, eg. For meg er det framleis viktigare å finne ut av ting enn å fortelje andre kva eg har funne. Otto Weininger skilde mellom *Sucher und Priester*, mellom dei som søker og dei som forkynner. Eg var ein søkjar.

Men er ikkje dette egoisme? Ein kan seie mangt om teljekantar, publiseringsspress og undervisningsplikt, men det forpliktar folk til å dele

1 Pål Norheim er forfattar og kritikar. Han er fødd i Mo i Rana i 1962.

2 Norheim skreiv om Anders Behring Breivik i essayet «Gutterommet og verden» i Samtiden 3/2012. Essayet «Hvem stakk av med arvesølv?» i Vagant 4/2011 tok mellom anna for seg den såkalla kontrajihadismen. <http://www.vagant.no/hvem-stakk-av-med-arvesolvet/>

Forelesingar var aldri noko for Pål Norheim. For å forstå noko ordentleg må han lese det sjølv – helst med kaffi og røyk attåt. (Foto: Thor Brødreskift)

kunnskapen sin med andre. Og kunnskap veks når han blir delt, som det heiter i klisjeen.

– *Eg har respekt for dannelsesarbeidet ditt, men det kan òg sjåast som eit sjølvcentrert arbeid – lik ein kroppsbyggjar som trenar framfor spegelen?*

– Den som fordjupar seg i et tema utan å formidle funna sine, kan for samfunnet fortone seg som ein sjølvcentrert person. Men å studere noko utanfor seg sjølv er ei sjølvgløymande handling som verken er sosial eller egosentrisk. Dette har ingenting med narsissisme å gjere. Og om ein så kjem til resultat som kan vere verdifulle for samfunnet, er heilt irrelevant for bedømminga av denne fordjupinga.

Lesinga var òg ei lang frigjerer for Norheim, og prosessen byrja lenge før Vagant-tida. Han hadde vokse opp i ein misjonærfamilie, dels i Etiopia, dels i Noreg. På det kristne Kvitsund gymnas i Telemark skjedde noko med han.

– Eg braut med kristendomen, men eg ville heller ikkje bli ein øldrikkande rånar. Eg søkte meg mot Dostojevskij, Kierkegaard og Bjørneboe, tankar som utfordra standpunkta mine. Eg sveva i lufta politisk og ideologisk, og var vidopen for alle store spørsmål. Når eit religiøst verdsbilete og moralsystem kollapsar, og alt står ope, kan det føre til ei djup krise som ein ikkje kjem ut av. Men ein kan òg finne noko anna.

Norheim las vidt og breitt og fordomsfritt i åra som følgde.

– Eg las like mykje reaksjonær litteratur som radikal: Krog og Øverland, Alf Larsen og Otto Weininger. Eg var oppteken av marxistar som Adorno og Benjamin, men òg av Ernst Jünger³, som var langt ute på

høgresida. Det er eit under at eg ikkje vart meir skakkøyrd enn eg vart, for ein del av denne litteraturen kan vere ganske skadeleg om ein blir opphengd i han.

– *Du har truleg lese meir enn mange litteraturprofessorar av rein lyst.*

– Men den protestantiske arbeidsetikken min er noko mangelfull. Dessutan har eg ofte ikkje heilt visst kor eg ville. Eg likar ikkje å forplikte meg slik ein gjer i oppgåver: «Her vil eg sjå på det og det og kome til det og det resultatet.» Eg klarer ikkje å skrive stipendsøknader heller.

Alle arbeidsplassar har sine avgrensingar. Men likevel: Vi sit og snakkar oppe på Nygårdshøyden, i det nabolaget der Georg Johannesen gjekk og tenkte sitt. Særleg mykje meir sjølvstendig kan ein vel knapt bli.

– *Ein kan vere ei ganske fri sjel innanfor ramma av eit universitet? I alle fall kunne ein det inntil nyleg?*

– Om eg hadde vore flink til å manøvrere, kunne eg kanskje fått arbeidsforhold som passa meg. Men eg fekk tidleg den uavhengige, reflekterande personen som eit ideal. Dels var det kanskje noko som høyrde min generasjon til – vi som var fødte kring 1960, mellom Dag Solstad og Harald Eia. Mange av oss forakta det trygge karriereløpet. Kvifor sikre seg, gifte seg, kvifor ha fast jobb?

For Norheim går det ei viktig skiljeline mellom den *instrumentelle* intellektuelle og den *uavhengige* intellektuelle.

– Den instrumentelle intellektuelle skriv NOUar og anna som makta treng for å skjotte oppgåvene sine. Det er viktig arbeid – makta *må* vite mykje, elles går det dårleg. Og somme kritiserer makta frå ulike former for organisert opposisjon. Men så har du òg dei uavhengige intellektuelle, som ikkje er bundne til partiprogram eller andre mandat, anten dei er akademikarar eller forfattarar. Og den rolla er viktig. Sjølv sagt er ingen heilt uavhengig. Men frå ein *formelt* uavhengig posisjon kan ein prøve å seie ting som ingen andre ville sagt eller kan tillate seg å seie.

– Dei fleste tenkjer seg om to gonger før de kritiserer sin eigen arbeidsplass.

3 Pål Norheim har omsett krigsromanen *I stålstormer*, den mest kjende boka til Ernst Jünger, til norsk. (Tiden 1997)

Arbeidet i tidsskriftet Vagant var meir lærerikt enn universitetet for Pål Norheim. Her frå feiringa av 25-årsjubileet til tidsskriftet hos utgjevar Cappelen Damm i april. (Foto: Øystein Vidnes)

Den uavhengige intellektuelle må òg kunne rose makta, understrekar Norheim.

– Målet kan ikkje vere å kritisere makta for alt ho gjer. Da ender ein opp som ei rein spegelvending som verken er interessant eller uavhengig.

– Er det ikkje mogleg å fylle denne rolla som statstilsett forskar?

– Eg veit lite om kor skoen trykkjer her, sidan eg aldri har vore statstilsett forskar. Det finst ei rekkje døme på statstilsette forskarar som ikkje har vore redde for å seie frå – Georg Johannesen er vel det mest berømte eller berykta. Men dei fleste tenkjer seg om to gonger før de kritiserer sin eigen arbeidsplass.

Intellektuell fridom er ikkje harmlaus. «Man skal tenke seg godt om før man forsøker å få gjennomslag for en idé», sa Pål Norheim i ein samtale i Vagant ved førre jubileum i 2008.⁴ I det vi møtest, arbeider han med ei melding av boka om bloggaren Fjordman. Eit godt døme på risikoen for den som vil tenkje fritt, meiner Norheim.

– Vi kan ikkje berre gå rundt og tenke høgt og uforpliktande. For ein uavhengig intellektuell kan ein blogg sjølvstøtt vere eit naturleg medium. Men da skriv du frå ein stad der du ikkje får korreksjon, som din eigen redaktør og ditt eige distribusjonsapparat. Da står du og fell på di eiga dømekraft, utan eit miljø som gjev deg motførestellingar. Og vi har alle blinde flekkar. Fjordman er eit slåande døme på ein som overser sine egne blinde flekkar og berre durar på. Her er det utfordringar i det nye medielandskapet.

Sjølv har Norheim til dei gradar funne ein plass i det nye medielandskapet – på Facebook, der han har fått eller skaffa seg over 700 såkalla vener, og er svært produktiv. Kan hende er han det næraste vi kjem ein norsk Facebook-intellektuell.

– Eg veit ikkje av nokon som legg så mykje kvalitet inn i Facebook-innlegga sine som du gjer. Det har blitt som ein eigen publiseringskanal for deg.

– Etter åra med skrivesperre eller kva ein no kallar det, var det viktig for meg å få skrivinga i gang att. Eg trudde opphavleg at Facebook berre var bilete frå påskefjellet og slikt. Men så såg eg at ein ganske raskt kunne få halve det norske kulturlivet som potensielle lesarar, og mange av dei deltek i debatten.

Norheim vart nyfiken på kva sjangrar og debattformer dette mediet opna for.

– Eg har alltid vore glad i korte tekstar, og her kunne ein skrive miniessay eller små spalter. Dessutan var det frigjerande å skrive utan slipstvang, prøve ut ting og få rask respons. Men eg er ikkje interessert i å signalisere støtte eller motstand til merkesaker som viser at ein høyrer til det eine eller andre. Skyttargravskrigrar mellom høgre og venstre har keia meg sidan eg var 18.

– Det er vel ein kjærleik til skrifa her òg? Zapffe skreiv om det autoteliske: gjerningane som er sitt eige mål, det som er nok i seg sjølv.

– Facebook er eit fabelaktig medium for å prøve ut ein ny tanke og sjå om folk kjenner att noko eller synest det er tøv. Om eg skriv for 1200 kroner i honorar i Klassekampen eller skriv gratis på Facebook er ikkje så vesensulikt, økonomisk sett.

Det økonomiske har uansett ikkje styrt mykje av skrifa til Norheim. Lite av det han har gjort, har vore instrumentelt av natur.

– Du kunne jo gått opp på fjellet, hogd inn nokre runer og gjeve blaffen i om nokon fann dei. Men det er ikkje likegyldig om nokon les det du skriv. Kor mange lesarar bør ein ha?

– I prinsippet éin. Og oppover. Talet treng ikkje vere så viktig. Men det bør vere fleire enn ingen. ■

Per Anders Todal er frilansar i Forskerforum og fast journalist i Dag og Tid.

4 <http://www.vagant.no/hinsides-vatt-og-tort/>

HVEM: Jan Ove Gjershaug og Arnstein Staveløkk, Norsk institutt for naturforskning (NINA)

HVA: overvåker den norske humlebestanden

HVORFOR: Flere av de 34 norske humleartene er i sterk tilbakegang, noe som skaper store ringvirkninger i naturen.

AV SIRI LINDSTAD

En sjarmør i pels

I hele fjor ble det bare observert ett eksemplar av denne kløverhumla i Norge. Legg merke til den lange tungen!
(Foto: NINA)

PROSJEKT: Norsk naturindeks. INSTITUSJONER: Norsk institutt for naturforskning, Havforskningsinstituttet, Norsk institutt for vannforskning, Bioforsk og Skog og Landskap. FINANSIERING: Direktoratet for naturforvaltning. METODER: Modeller, overvåkningsdata og ekspertvurderinger. NY KUNNSKAP: Oversikt over tilstand og utvikling for biologisk mangfold i de ulike økosystemene, blant annet hos humlene.

Det skal et trenet øye til for å se forskjell på en del av humleartene, ifølge Jan Ove Gjershaug (t.v.) og Arnstein Staverløkk. (Foto: Ole Morten Melgård)

– Folk flest liker humler. Om jeg spør hva du foretrekker av veps eller humle, er vel valget enkelt? Jeg husker hvordan moren min åpnet verandadøren og slapp ut humla, mens vepsen smadret hun under hælen.

Seniorforsker Jan Ove Gjershaug har sammen med avdelingsingeniør Arnstein Staverløkk akkurat trukket ut skuff på skuff med døde humler ordnet i sirlige rekker. Ved Norsk institutt for naturforskning (NINA) i Trondheim er alle Norges 34 humlearter samlet inn, små og store, dronninger og arbeidere om hverandre. Fellesnevneren er at de den gangen de levde, var noen lodne og gode krek, stort sett fredsomme, men helt avgjørende for at vekster skal bli pollinert.

Alpehumle, polarhumle, lapphumle, fjellhumle og tundrahumle. Artsnavnene røper at humla liker seg best på kjøligere breddegrader. Ikke så rart, med den pelskroppen.

Noen av artene har imidlertid blitt skremmende sjeldne her til lands. Derfor er det stadig flere humleentusiaster som nå deltar i kartleggingen av humler.

Trues av innvandrere

Det er ikke så lett å skrive en sak om den nor-

ske humlebestanden av i dag uten å nøre opp under mørke, fremmedfiendtlige krefter. Men faktum er at flere lokale humlearter er i ferd med å utkonkurreres av importerte humler. Først og fremst er det den såkalte mørke jordhumla, *Bombus terrestris*, som lager bråk. Den tas inn i landet for å brukes til pollinering av tomatplanter i drivhus.

– Man påstår at de importerte humlene er litt mer effektive, sier Gjershaug.

Hadde de bare holdt seg inne i drivhusene, hadde det kanskje ikke vært et så stort problem. Men i likhet med oppdrettslaks har veksthus-humlene en tendens til å stikke av.

– For det første kan de ha med seg parasitter. For det andre er de konkurransemessig sterke fordi de kommer ut tidlig om våren. Dermed okkuperer de ofte gode bolplasser slik at de lokale artene får problemer med å finne slike selv, forteller Gjershaug og Staverløkk.

På vei nordover

Nå skal det sies at mørk jordhumle også er blant de artene som regnes som lokale.

– Man har holdt på med dyrking av den mørke jordhumla i kanskje tjue år, med sted-

egent genetisk materiale. Men også det er vi skeptiske til, for også den utkonkurrerer andre arter. Vi ser hvordan den nå sprer seg nordover i landet, noe som kan få konsekvenser for andre arter, sier Gjershaug.

Helgen før har NINA-forskerne vært på Lista, helt sør i Vest-Agder.

– Der så vi bare den mørke jordhumla, ettersom det er den som kommer først ut. Også her i Trøndelag har vi sett en utvikling over år. Før var det mye av den lyse jordhumla her i lavlandet, men nå er det den mørke som dominerer, sier Gjershaug.

Gjør det noe, spør du kanskje.

– Mangfold er i seg selv verdifullt. Hvem er vi som skal uttrykke arter? Hvem vet hva som skjer om en art forsvinner, hvilke effekter det har for økosystemet, spør Staverløkk retorisk.

Om man vil se humla ut fra et menneskesentrert nyttesyn, er det dessuten et økonomisk problem at disse flittige arbeiderne forsvinner.

– Humler og bier arbeider for 165 milliarder kroner årlig på verdensbasis. Det er mye penger, det. Uten humler og bier, ingen epler på trærne og ingen bær i skogen, sier Gjershaug.

– Det finnes ca. 250 humlearter i verden. Hele 34 av dem finnes i Norge, forteller Jan Ove Gjershaug og Arnstein Staverløkk. (Foto: Ole Morten Melgård)

En stor familie

Humler og bier, ja ... Hva er forskjellen? Jo, alle humler er bier, og alle bier er veps. Men alle veps er ikke bier, og alle bier er ikke humler. Med veps tenker vi gjerne på såkalte «stikkeveps», små og sinna vesener som krasjlander i syltetøyet på terrassen en varm sommerdag, og som kvitterer med å stikke deg når den viftes vekk. Slikt driver humler sjelden med. De brummer fornøyd over blomstene og lar både deg og syltetøyet være i fred.

De fleste humler er i likhet med en rekke bier sosiale vesener som lever sammen i bol, med en dronning som sjef. Det er hun som overlever vinteren og som kommer tumlende ut med de første solstrålene om våren.

– Men så har du gjøkhumlene, som ikke er sosiale, men i stedet snylter på andre humler. De overtar andres bol ved å kverke dronninga og overta arbeiderne som slaver, og fostrar opp ungene sine der, forteller Gjershaug begeistret.

På Lista holdt Gjershaug og Staverløkk kurs for lokale humleentusiaster, som det blir stadig flere av. Disse skal være med på overvåking av

humler – og også dagsommerfugler – som en del av prosjektet Naturindeks for Norge.

Humleponieren

Mange har gått fra å være fuglekikkere til også å begynne å se etter sommerfugler og humler. Etter en standardisert metode rapporterer de inn til forskerne hvilke arter de ser, og de er på den måten verdifulle bidragsytere når Norgeskartet over de 34 humleartene stadig må tegnes på nytt.

Astrid Løken (1911–2008) var lenge en av landets fremste entomologer, altså insektforskere. Hun var i mange år virksom som konservator ved Zoologisk museum ved Universitetet i Bergen, med humler som spesialitet.

– Doktoravhandlingen hennes fra 1973 er nærmest en humlebibel, med kart over utbredelse og viktige artsnøkler. Takket være den kan vi se hvordan ting har endret seg i løpet av de siste førti årene, sier Gjershaug.

For det norske landskapet er i endring, og klimaet likeså. Det er lenger mellom områder hvor humlene kan finne blomster gjennom hele sommeren. Dermed er blant annet kløverhumla

et stadig sjeldnere syn, i motsetning til i deler av Sverige.

– Du ser det med en gang du kommer over svenskegrensa. Landskapet er annerledes, med store jordbruksarealer og åkerkanter med mye blomster. Der finner du da også mye av kløverhumla, sier Staverløkk.

– I Norge er landskapet mer fragmentert. Dermed blir leveområdene for enkelte humlearter for små. Det fører til små populasjoner med mye innavl, som i neste omgang gjør at populasjonen dør ut. Og så er det miljøgifter og sprøytemidler, sykdommer og parasitter, sier Gjershaug.

Tiltak på bred front

Forståelsen for hvor viktig humla er i økosystemet ser ut til å være stigende, også blant lekfolk. For noen år siden søkte NINA-forskerne om midler til å utvikle en såkalt humlenøkkel, en oversikt til å bestemme hvilke humleart man hadde foran seg. Denne informasjonen gjorde Artsdatabanken siden bruk av når de utviklet en webløsning for humlenøkkel. Nå kan du

ta med deg smarttelefonen ut i skogen og ved hjelp av humlenøkkelen fakta og bilder fastslå om det er den sjeldne lundgjøkhumla du har foran deg, eller bare en simpel markgjøkhumle.

– Noen tusen har vært inne på nettsidene og brukt denne humlenøkkelen siden den ble lansert for to år siden, sier Askild Aaberg Hofsøy Olsen, overingenør i Artsdatabanken.

Den såkalte humleplakaten har også vært en stor suksess. I 2012 ble 5000 eksemplarer av oversikten over alle de 34 humleartene revet vekk på rekordtid. Nå har Artsdatabanken, NINA og Hageselskapet igjen fått laget en ny versjon, til glede for alt fra barnehager, hageeiere og humlevenner generelt.

Sist, men ikke minst, lanserte miljøvernminister Bård Vegard Solhjell og Hageselskapet i mai kampanjen *Summende hager*, for å øke bevisstheten blant folk flest om hvor viktig humla er. Målet er at flere hager tilrettelegges for et godt humleliv.

Færre humler, mindre frø

Ved siden av den stadig pågående overvåkingen av den norske humlebestanden som del av Naturindeks for Norge, er NINA-forskerne involvert i flere tidsbegrensede forskningsprosjekter. Ett av dem er prosjektet *PolliClover – Bedre pollinering av rødkløver ved hjelp av humler og honningbier*.

Det blir stadig lavere frøavlinger av rødkløver, og såvarefirmaene sliter derfor med å få tak i nok frø. Av et årlig behov på 130–140 tonn ble mindre enn halvparten dekket av norsk frøavl i perioden 2009–2011. Nedgangen i frøavlingen henger trolig sammen med at det er færre humler som er ute og surrer rundt.

– I prosjektet skal vi blant annet se på i hvor stor grad vanlig brukte insektmidler på gårder med frøavl har negative virkninger på langtunge humler, både ved at de skremmes vekk av midlene, men også ved at insektmidlene skader humlenes evne til reproduksjon og til å finne tilbake til bolet, forteller Gjershaug og Staverløkk.

Rødkløverblomstene er rike på nektar, men den ligger vanskelig tilgjengelig i bunnen av rødkløverblomstens lange kronrør. Derfor er det normalt bare humlearter med lang tunge som rekker ned til næringen og dermed er mest effektive pollinatorer av rødkløver. Dessverre er det spesielt de langtungede humleartene som er i tilbakegang.

– Kløverhumle må du til Sverige for å finne nå. I fjor ble det observert én eneste kløverhumle i Norge, utenfor Oslo, sier Gjershaug og legger til:

– Og da var det mange som var ute og lette. ■

Humler

vilken humle flyr forbi?

Humler er spennende insekter som gjør en viktig jobb med å bestøve ville planter, frukt og bær. I Norge har vi så mange som **34** av de ca. **250** humleartene som finnes i hele verden. Her finner du en oversikt over dronningene til alle artene som er funnet hos oss.

- Vanlig
- Middels vanlig
- Sjelden

Forekommer oftest:

- ▲ i fjellet
- ★ i skogen
- ~ på kysten
- på østlandet

Her kan du lese mer om humlene:

© Norsk natur for verving, 3. utgave 2011
 Foto: © Arvid Steenbolund, © Ole Alnø, © Ole Steenbolund

LES HERFA

www.nina.no

www.hageselskapet.no

www.artsdatabanken.no

20 NØTTER

Josef

a) Kva for frykta «jeger» er dette?

- b) Kor kom den Josef frå som ifølgje Johannesevangeliet bad Pilatus om å få utlevert Jesu lekam – som han sidan la i ei grav tiltenkt han sjølv?
- c) Kven var tysk rikskommissær i Noreg under andre verdskrigen?
- d) Kva er romersk-jødiske Flavius Josefus (ca. 37–100 AD) kjend som?
- e) Korleis er den kroatisk varianten av Josef – kjend særleg som fornarnet til Tito?

Kaffi

- a) I kva for land ligg byen Mokka?
- b) Kva slags kaffi er ein americano – som franskmennene kallar café allongé?
- c) Kva for land produserer mest kaffi (med god margin til nr. 2)?
- d) Kva for kjede har i dag 25 kaffibarar i Oslo, etter oppstart i 1994?
- e) I kva for land ligg det tidlegare kongedømmet Kaffa i dag?

Utsondringar

- a) Kva kroppsvæske produserer kroppen ein dryg liter av kvar dag?
- b) Kva for sekret blir produsert over heile kroppen bortsett frå handflatene og føtene?
- c) Kva kallar vi kjertelsekretet frå moskushjortar, moskusoksar og moskusrotter som er mykje brukt i parfyme?
- d) Kven sveittar mest av menn og kvinner?
- e) Fyll ut det kinesiske ordetaket: «Ein drope ... tilsvarer ti dropar blod.»

Leonard Cohen

- a) Kva for song skildrar møtet mellom Cohen og Janis Joplin?
- b) Fullfør denne lina: «I practised every night, now I'm ready ...»
- c) Albumet *Various Positions* omfatta ein song som hamna i skuggen av «Dance me to the end of love», men som sidan er blitt tolka av mange. Kva for song?
- d) Kva song har namn etter eit plagg, er skriven i brevform og kretsar omkring ei kvinne ved namn Jane?
- e) Og kva for amerikansk artist, kjend for duetten «Up where we belong» med Joe Cocker, har gitt ut eit coveralbum med same namn som svaret på d)?

- Svar:
- Josef
- a) Kommunisteggeren Joseph McCarthy
 - b) Talg
 - c) Musk
 - d) Menn
 - e) Sæd
- Utsondringar
- Leonard Cohen
- a) «Chelsea Hotel»
 - b) «... first we take Manhattan, then we take Berlin»
 - c) «Hallelujah»
 - d) «Famous Blue Raincoat»
 - e) Jennifer Warnes
- Kaffi
- a) Jemen
 - b) Espresso
 - c) Brasil
 - d) Kaffebrannen
 - e) Etiopia

10 KJAPPE

KIRSTI MATHIESEN HJEMDAHL

Medlem nummer 30254296 i Forskerforbundet

STILLING: seniorforsker ved Agderforskning

UTDANNING: doktorgrad i etnologi fra Universitetet i Bergen

FØRSTE JOBB ETTER ENDT UTDANNING: jobbet i Kristiansand dyrepark ett år og konseptutviklet en festival

KARRIEREMÅL: å utvikle en skole innen brukerstyrt kulturforskning

Rydder en gang i halvåret

- **Hva jobber du med akkurat nå?**
- Prosjekter innen brukerstyrt innovasjonsforskning, mye mot kultur- og opplevelsesnæringene. Jeg identifiserer hvilke forskningsbehov de har.
- **Hvor tenker du best?**
- Ikke noe spesifikt sted, men i meningsbryting, når jeg blir utfordret på selvfølgeligheter – eller mangel på sådanne – i en argumentasjonsrekke.
- **Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?**
- *A Space on the Side of the Road* fra 1996 av sosialantropologen Kathleen Stewart. Folk enten elsker eller hater den, og slikt er alltid gøy.
- **Hva skal til for å bli en god etnolog?**
- Du må være i stand til å la det empiriske materialet protestere mot fortolkningene, for å sitere etnologene Orvar Löfgren og Billy Ehn.
- **Hva er tabu i ditt fag?**
- Det må være å ikke høre godt etter hvis det skulle skje at empirien «reiser seg» mot de sammenhengene den blir analysert i.
- **Hva karakteriserer kontorplassen din?**
- Den bærer preg av at jeg er mye ute, med veldig mange bunker overalt, riktignok med et visst system. En gang i halvåret får jeg ryddet opp.
- **Ved hvilken institusjon i verden skulle du gjerne tilbrakt et jobbår?**
- Universitetet i Austin, Texas med tidligere nevnte Kathleen Stewart. Hun har bare blitt enda mer sentral siden boken kom.
- **Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?**
- Kanskje psykiatri. Også der må du kunne lytte godt etter hva folk faktisk sier, og prøve å forstå det i en sammenheng, som i etnologien.
- **Om du var statsråd med ansvar for forskning og høyere utdanning, hvilket enkelttiltak ville du gjennomføre?**
- Jeg ville besøkt Kulturdepartementet, det departementet som bruker minst på forskning. Hvordan kan de samarbeide mer med Forskningsrådet?
- **Hva vil du lese mer av i Forskerforum?**
- Jeg leser gjerne mer om forskning – ikke om eller for, men – i og med næringslivet. Jeg tror det er mye mer å lære av hverandre her.

AV SIRI LINDSTAD

Lektorar på vent

Kontrasten er stor mellom lønsoppgjøret i offentlig sektor i år og i fjor. I fjor var Forskerforbundet gjennom Unio ute i storstreik saman med dei andre arbeidstakarorganisasjonane. I år vart lønsoppgjøret avvikla inni ein parentes få visste om. Og inneløynt, rett før forhandlingsfristen 1. mai, vart resultatene klare i staten, KS (kommuneområdet) og Oslo kommune. Og der finn vi iallfall ein likskap mellom i år og i fjor: Resultata vart ein stad mellom middels og skuffande. «– Ikke fornøyd, men det beste vi kunne få til». Denne overskrifta frå heimesidene til Nito, Norges ingeniør og teknologorganisasjon, kan stå som essens av reaksjonane frå arbeidstakarhald.

Den samla ramma i dei tre nemnde tariffområda vart på om lag 3,5 prosent, og alle får reallønssauke. Det var tidleg klart at det vart lite å forhandle om i det heile, og ambisjonane var ikkje dei største. Kvifor skal ein då klage?

Den tradisjonelle lønspolitikken til Forskerforbundet går ut på å ynskje tre pottar: sentrale tillegg, sentrale justeringsoppgjør – der ein kan heve særskilte grupper – og lokale tillegg. I år vart det ikkje sett av pengar til dei to sistnemnde fordelingsmåtane. Lokale oppgjør til hausten kan det likevel verte, men då må institusjonane sjølve ha evne og vilje til å oppdrive pengar å fordele. Forskerforbundet sentralt oppmodar no lokallag landet rundt om å føreslå for arbeidsgjevarsidea at dei set av ein lokal pott. Forbundet argumenterer for at det bør finnast eit spelerom i år: UH-institusjonane fekk ein budsjettauke på 4 prosent i år, pengar som alt er fordelt. Seinare vart den forventede løns- og prisveksten – gjennom revidert nasjonalbudsjett i vår – redusert til 3,5 prosent. Institusjonane har dermed 0,5 prosent «til gode» som arbeidstakarorganisasjonane kan argumentere for å bruke på lokale forhandlingar.

Forskerforbundet markerte tydelegast eitt ynske i forkant av forhandlingane, nemleg satsing på høgskule- og universitetslektorane. Denne gruppa har lege 50 000 til 70 000 under lektorar i vidaregåande

skule. Det er lett å argumentere for å jamne ut skilnaden, men typisk nok – i det akk så kompliserte samfunnet vårt – tilhøyrer gruppene to ulike tariffområde. Lektorane i vidaregåande skule har KS, ikkje staten, som motpart, og dette gjer ei samordning vanskelegare. Staten kan seie: kvifor skal dei ta ansvaret for lønsutviklinga i kommunal sektor?

Innanfor akademien var ikkje prioriteringane av lektorane gitt. Ein kan argumentere for at professorane skal få mest, at det i lengda er mest effektivt for alle å heve toppen – slik at andre kan strekkje seg mot det. Dette kan gå hand i hand med retorikk om *eksellens* og forskning i verdsklasse. Det finst òg legitime grunnar til å satse på fyrsteamanuensane, som ikkje ligg mykje høgare enn lektorane, slik at doktorgraden vert ei større økonomisk gulrot.

Både Forskerforbundet og Utdanningsforbundet har mange medlemmer i den såkalla lønsramme 25, som omfattar universitets- og høgskulelektorane, samt forskar 1108, amanuensar, statsmeteorologar og universitetsbibliotekarar. Forbunda nådde fram i hovudorganisasjonen Unio med å prioritere denne gruppa. I år var bodskapen frå Unio: Det er lektorane og prestane sin tur.

Dette nådde ein ikkje fram med. Ingen spesielle grupper vart prioriterte. Unio kunne seie seg nokolunde nøgde med at tillegg vart gjevne som *prosent* i den øvre enden av lønssstigen – frå lønnssteg 52. Unio har trass alt mange av medlemmene sine i dette sjiktet, som får betre uttelling slik. Arne Johannessen, som leia forhandlingane for Unio stat, var tilfreds med at ein kom i hamn med ei forhandlingsløyse, men skuffa over at staten ikkje ville vere med på å heve dei nemnde gruppene: – Utdanning må lønne seg. Det er helt nødvendig at staten bruker lønn som virkemiddel dersom den skal tiltrekke seg kompetente ansatte som kan levere

velferdstjenester på høyt faglig nivå. Denne utfordringen tar vi med vidare til hovedoppgjøret i 2014, sa Johannessen ifølgje NTB.

Forskerforum.no rapporterte om sterke reaksjonar frå delar av medlemsmassen: – Det er

en grunnleggende urettferdighet at lærernes lærere skal tjene mindre enn lærerne. Det virker som om Kristin Halvorsen har forstått det, men da

burde hun ha snakket med Rigmor Aasrud og fått dette på plass, sa hovudtillitsvald Marit Eriksen ved Høgskulen i Østfold. Tillitsvald Helge Sørheim ved Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger var ikkje blidare: – Jeg er bare oppgitt. En adjunkt i skoleverket, med en bachelorgrad, har en begynnerlønn på 399 000. Lønnsramme 25 begynner nå på 401 000. Det er en ren forakt for stillinger som krever så høy utdanning. Du blir ikke tilsatt i en amanuensis eller høyskolelærerstilling rett fra en mastergrad som lærere blir.

Leiar Petter Aaslestad såg det slik: – Rammen var så liten at vi uansett ikke ville fått opp universitets- og høyskolelektorene dit de skal – det var ikke realistisk. Men vi hadde håpet å få dem et stykke på vei og at staten skulle erkjenne problemet med rekrutteringen til universitets- og høyskolesektoren.

Med tanke på kor avgrensa økonomi som uansett var føresetnaden for dette lønsoppgjøret, kan ein seie: Dersom ein skulle verte prioritert, var det eit uheldig oppgjør å skulle verte det i. Staten *avslø søknaden* om spesielle tiltak for dei høgutdanna i offentlig sektor. Dermed vil denne interessekampen halde fram – både for lektorgruppa og i breiare forstand. Forskerforbundet arbeider kontinuerleg med den lønspolitiske strategien, rustar seg med argumentasjon og freistar å nå fram med langsiktig påverknadsarbeid i opinionen. Det siste kjem til uttrykk gjennom kampanjen Hjernekraft, som vart lansert i fjor.

Forbundet har sett ned to lønspolitiske hovudmål for perioden fram til 2016: Å lukke lønsgapet til samanliknelege stillingar i offentlig sektor, og å redusere lønsgapet til privat sektor. Etter dette oppgjøret er målsetnadene minst like gyldige.

God sommar!

Staten avslø søknaden om spesielle tiltak for dei høgutdanna i offentlig sektor.

Redaktør
Kjetil A. Brottveit

Dersom ein skulle verte prioritert, var det eit uheldig oppgjør å skulle verte det i.

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2 000,-. Innlegg må være maksimum 2000 tegn. De blir ikke honorert.

Faglige fullmakter og NOKUTs tilsyn

– NOKUT favoriserer ikke universiteter. Forskjellene i kontakten med NOKUT er lovbestemte, understreker forfatterne. De tilbakeviser at «mistillit» er noe entydig negativt.

TERJE MØRLAND,
direktør i
NOKUT

GRO HANNE AAS,
assisterende
avdelingsdirektør i
Tilsynsavdelingen i
NOKUT

I Tom Skauges leserinnlegg «Byråkratisk mistillit» i aprilutgaven av Forskerforum kritiseres NOKUT for avvisning av søknader om akkreditering av mastergradsstudier. Enkelte av formuleringene i innlegget kan tolkes som påstander om at vi i tilsynsarbeidet forskjellsbehandler institusjoner uten grunn. Vi vil understreke at NOKUT stiller samme krav til utdanningskvaliteten ved alle typer institusjoner. NOKUTs tilsyn og samhandling med institusjonene avhenger imidlertid av hva slags faglige fullmakter institusjonene har.

Ulike faglige fullmakter. Universitetenes og høyskolenes faglige fullmakter er nedfelt i universitets- og høyskoleloven. Universitetene har rett til å opprette alle typer studier på egen fullmakt. De søker aldri NOKUT om akkreditering. Vitenskapelige høyskoler og akkrediterte høyskoler har i utgangspunktet kun fullmakt til å bestemme hvilke fag og emner som skal tilbys og inngå i en lavere grad, altså til og med bachelorgraden. De må derimot søke NOKUT om akkreditering dersom de vil opprette nye master- eller doktorgradstilbud. Unntak er for fagområder hvor de allerede har rett til å tildele doktorgrad. Her har de fullmakter på linje med universitetene.

Blant de 79 institusjonene som i dag tilbyr høyere utdanning, finnes det i tillegg en kategori som ikke har faglige fullmakter. Denne gruppen på rundt 20 institusjoner må søke NOKUT om akkreditering av hvert eneste studietilbud.

Søknader vurderes av fagfeller. Søknader om akkreditering blir vurdert av sakkyndige fagfeller ut fra om studietilbudene holder tilstrekkelig kvalitet i henhold til fastsatte kriterier. Søknader som ikke er egnet til sakkyndig behandling, for eksempel på grunn av manglende informasjon i søknaden eller dokumentasjon av de aktuelle forholdene, blir avvist. Mange søknader kommer til sakkyndig vurdering og får positivt utfall: NOKUT har siden 2003 akkreditert 168 mastergradsstudier ved statlige og private høyskoler. Nesten alle statlige høyskoler tilbyr i dag mastergradsstudier. Mange høyskoler oppretter mastergradsstudier på egne fullmakter ved at de har doktorgradsrettigheter for de aktuelle fagområdene.

Samme kvalitetskrav til all høyere utdanning. Selv om universitetene ikke trenger å søke NOKUT om akkreditering av nye studier, gjelder kravene til kvalitet i utdanningen like fullt for disse institusjonene. For å sjekke om kvaliteten er tilfredsstillende kan NOKUT føre tilsyn med ethvert studietilbud ved enhver institusjon.

rende kontroll for typiske universitetsfag som juss, farmasi og odontologi. Kunnskapsdepartementet kan trekke tilbake universiteters rett til å tilby spesifikke studier hvis NOKUTs tilsyn viser at disse ikke holder tilstrekkelig kvalitet.

Dynamikk mellom tillit og mistillit. Skauge bruker i sitt leserinnlegg uttrykket «institusjonalisert mistillit» for å karakterisere NOKUTs praksis. Institusjonalisert mistillit er et viktig aspekt ved alle tilsynsorgan, og kan brukes som en inngang til en faglig forståelse av et fenomen som NOKUT. Som tilsynsorgan har NOKUT også en rolle som utøver av institusjonalisert mistillit. Former for institusjonalisert mistillit (ikke personlig mistillit) er en produktiv og sentral ingrediens i vitenskapssamfunnet, både i FoU- og utdanningsvirksomheten. I Robert K. Mertons klassiker om vitenskapens normative strukturer framhever han organisert skepsis (organized scepticism) som en særegen norm for vitenskapssamfunnet. I våre dager bruker samfunnsvitere sammenliknbare uttrykk som institusjonalisert mistillit. For å få et grep om dynamikken mellom tillit og mistillit har vi i NOKUT blant annet hatt nytte av Haralds Grimens klargjøringer i artikkelen «Profesjon og tillit».¹ Det er ikke nødvendigvis slik at tillit og mistillit er motsetninger – det er ikke slik at hvis tillit vokser, så minsker mistillit, skriver

«Som tilsynsorgan har NOKUT også en rolle som utøver av institusjonalisert mistillit.»

I år undersøker vi kvaliteten i alle eksisterende mastergradsstudier innen historisk-filosofiske fag, både ved universitetene og høyskolene. Tidligere har vi blant annet gjennomført tilsva-

Grimen.

Vi vil hevde at riktig bruk av institusjonalisert mistillit kan bidra til tillit – til utdanninger som gis, og til kunnskaper som produseres. NO-

KUTs dørvokterfunksjon når høyskoler ønsker å opprette nye studietilbud, er en konkretisering av denne tankegangen. Kontrollen må være tilstrekkelig, men hvis mistillit tar overhånd fra NOKUTs side, kan også det svekke samfunnets tillit.

På liknende vis representerer alle ansatte i forsker- og undervisningsstillinger sektorens organiserte skepsis – eller institusjonaliserte mistillit – når de eksaminerer og setter karakter på studentenes prestasjoner, og når de opererer som fagfeller eller sakkyndige i kompetanse-vurderinger, for NOKUT, Forskningsrådet og lignende. Hvis ikke gjør de ikke jobben sin for fagfellesskapet og for samfunnet.

Bedre balanse i tilliten? Sammenliknet med andre land hviler den norske modellen for ekstern kvalitetssikring av høyere utdanning på stor tillit til institusjonene. Men er tilliten riktig kalibrert? Fraværet av en egen regulering for selvakkrediteringsrett for mastergradsstudier var en av sektorens hovedinnvendinger mot NOKUT-systemet da dette ble diskutert i etterkant av den internasjonale evalueringen av NOKUT i 2008. Innvendingen forsterkes ved mengden av mastergradsstudier som er akkreditert av NOKUT: En høyskole har 17 NOKUT-akkrediterte mastergrader, to har over ti, sju har mellom seks og ni. Med dagens lovverk spiller ikke antall akkrediterte mastergradsstudier noen rolle i spørsmålet om selvakkrediteringsrett. Med mindre en høyskole velger å skaffe seg flere doktorgrader og bli universitet, vil den måtte fortsette å søke NOKUT om akkreditering av nye mastergrader.

Fraværet av en fornuftig ordning for å oppnå selvakkrediteringsrett for mastergrad kan virke særlig urimelig når man ser hvor «lett» det til sammenlikning er å få tilsvarende rettigheter på bachelorgradsnivå. Faglige fullmakter for lavere grads studier oppnås gjennom å søke om å bli akkreditert høyskole. Kunnskapsdepartementet stiller krav innen sju områder. En akkreditert

høyskole har en generell fullmakt, altså rett til å opprette studier på bachelorgradsnivå innen alle fagområder. Likevel er det i kriteriesettet ikke noe krav om at institusjonen har lang og bred erfaring innen høyere utdanning. Det er tilstrekkelig at «Institusjonen skal ha akkreditering for minst ett studietilbud som gir selvstendig rett til å tildele lavere grad alene, og ha uteksaminert lavere grads kandidater i minst to år».²

NOKUT foreslår ny modell for kvalitetssikring. NOKUT har sendt et innspill til Kunnskapsdepartementet om nasjonal strategi for utdanningskvalitet og ny tilsynsmodell. Vi anbefaler at myndighetene viser større tillit til de akkrediterte høyskolene, eller nærmere bestemt til dem som har erfaring: Vi foreslår at rett til å opprette mastergradsstudier kan oppnås gjen-

Kunnskapsdepartementet foreslår vi også et nytt opplegg for det periodiske tilsynet: I evalueringene skal de sakkyndige vurdere både det interne systematiske kvalitetsarbeidet for å utvikle kvaliteten på studentenes læringsutbytte, og hvordan institusjonen ivaretar sine faglige fullmakter. I innspillet omtales behovene for justeringer i tilsynet sammen med flere andre utfordringer – utfordringer som må tas inn i arbeidet med den annonserte stortingsmeldingen om utdanningskvalitet.

I fokuset på NOKUTs gjøren og laden skal vi ikke glemme at det er i hverdagslivet ved høyskolene og universitetene at utdanningskvaliteten skapes. Vi håper at forslaget som NOKUT har sendt til Kunnskapsdepartementet, blir lest av mange ansatte i sektoren, og at vi gjennom

«NOKUT har siden 2003 akkreditert 168 mastergradsstudier ved statlige og private høyskoler.»

nom fire NOKUT-akkrediterte mastergrader på forskjellige fagområder, forutsatt dokumenterte resultater. Samtidig anbefaler vi at det for å få rett til å opprette lavere grads studier skal kreves fire bachelorgrader på forskjellige fagområder og dokumenterte resultater. Fra NOKUTs synspunkt vil slike endringer gi mer balanse i myndighetenes tillit til institusjonene.

Gjennom Bologna-prosessen er NOKUT pålagt å føre periodisk tilsyn med utdanningskvaliteten ved alle institusjoner som gir høyere utdanning. Dette kommer i tillegg til akkrediteringsregimet, og blir i dag ivare tatt gjennom evaluering av institusjonenes system for kvalitetssikring av utdanningen. I innspillet til

åpen og saklig diskusjon bidrar til vedvarende oppmerksomhet om satsning på utdanningskvalitet både lokalt og nasjonalt.

1 Anders Molander og Lars Inge Terum (red.) *Profesjonsstudier*, Universitetsforlaget 2008. Se også *Forskningsetikk* 4/2010 med tema «Mistillit skaper tillit – et paradoks».

2 § 3-3 (1) e) i forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning. NOKUT har konkretisert hva kravet betyr i egen forskrift og i retningslinjer for søknad om akkreditering som høyskole.

Fotnote 55

Pamflettboka om klima løyner realitetane i ein fotnote.

For 25 år sidan kappast dei politiske partia om kor store reduksjonar i norske klimautslepp dei ville gjennomføre; kompromisset vart eit mål om å stabilisere CO₂ utsleppa på 1989-nivå innan 2000. Resultatet? Dei samla klimagassutsleppa auka med åtte prosent i perioden frå 1990 til 2010, CO₂-utsleppa auka med 30 prosent.

Resultatet er eit produkt av tverrpolitisk villreie gonger maktas politiske økonomi. Retorisk og til dels realpolitisk går det nok ei konfliktline mellom dei som meiner Noreg skal vere ein pådrivar for *internasjonal kostnadseffektivitet*, som inneber at klimakutt skal skje der dei kostar minst uansett opphavsland (og som er i samsvar med dei strategieske interessene til Noreg som eit av verdas største olje- og gassproduserande nasjonar), og dei som meiner Noreg skal vere eit *klimapolitisk føregangsland* ved å gjennomføre (meir kostnadskrevjande) tiltak innanlands. Men føregangskvinnene er innskrenka av ei nasjonal kostnadseffektivitetsnorm, og verkemiddelverktøykassa deira er for lita for føremålet. Klarast ser vi dette i transportsektoren, der kombinasjonen avgifter og tekniske krav er dominerande, men der effekten av slike verkemiddel vert utlikna av den stadig aukande transportveksten. Og slike verkemiddel stør i liten grad opp om haldningsendringar som underbyggjer nye klimapolitiske tiltak, tvert om har dei si potensielle verknadskraft i at dei nettopp ikkje treng å gå via endra motivasjon for å endre handlingsmønster.

I dette store biletet er ikkje avstanden stor mellom eit Framstegsparti prega av skepsis til klimaekspertise og ditto tiltrul til låge bensinprisar, og grøne parti som SV og Venstre. Tvert om: Dei sju stortingspartia har sett opp kvar si Potemkin-kulisse, som gjev inntrykk av at skiftande klimaforlik mellom seks av dei er utfallet av vesentlege stridsspørsmål.

Slik sett er det ei viss original kraft over pamfletthandboka til

Andreas Ytterstad – sosialist, klimaaktivist og førsteamanuensis i journalistikk. Boka er utvikla av ein ad hoc tenketank med basis i fagrørsla, miljørørsla og Concerned Scientists, for å mobilisere fram mot Stortingsvalet 2013. Forutan å vere 50 000 nye arbeidsplass-

sar skal skapast innan vindkraft utanfor kysten vår, 50 000 innan transportsektoren. Strategien er utforma med referanse til den sterke produksjonsendringa under andre verdskrigen, der dei medvite kanaliserte arbeidskraft inn mot krigsmaskineriet og greip inn og overstyrte marknadskreftene. Denne strategien og ambisjonen står nok i forhold til klimaspørsmålets unike og historiske karakter. Men er produksjonsorienteringa produktiv?

Det ville her vere historielaut og potensielt sjølvinkriminerande å gå til kamp mot vindmøller, så eg konsentrer meg om transport. Innanlands transport står for 32 prosent av norske klimagassutslepp, og har auka med 29 prosent i perioden 1990–2010. Og ifølgje handboka må vi giere tre ting dersom vi skal halvere desse utsleppa i løpet av dei komande tjue åra: få folk over på kollektivtransport, flytte transporten av gods frå trailerar og fly til jernbane, og erstatte

bensin- og dieselmotorar med fornybar energi. Oppstillinga munnar ut i ein fotnote – fotnote 55: «En fjerde ting er også avgjørende for å få ned utslippene i transport, nemlig å redusere transporten».

Kvifor fotnote? Fordi, trur eg, dette fjerde elementet, som slett ikkje er noko uvesentleg element, splittar alliansen og vender merksemda frå produksjon til konsum av personkilometer med tilhøyrande karbonbehov. Fotnote 55, bortgøymd, men likevel der, viser oss to ting. For det første ein viss intellektuell ærlegdom, den same ærlegdomen vi finn i dei fleste tenketankar, ønsket om å inkludere fakta og perspektiv som høyrer med i ein dekkande analyse. Dette gjev akademisk truverde – som dei må balansere i forhold til eigen ideologisk posisjon. Og nett denne balansekunsten i publikasjonsrekene til tenketankane er ofte like interessant å observere som den politiske analysen deira.

For det andre fortel fotnoten om det utilstrekkelege i dette storslåtte, ambisiøse prosjektet som 100 000 nye klimaarbeidsplassar er – i alle høve dei 50 000 i transportsektoren. Det gjev nok fleire jobbar og fleire medlemmer i fagrørsla, og dei er nok grøne mange av desse jobbane. Men sett frå eit klimaperspektiv er ikkje problemet så mykje feilproduksjon som overforbruk. Og desse forslaga vil møte (velgrunna) skepsis i kostnadseffektive korridorar i embetsverket, uavhengig av kva regjering vi får til hausten. Dette er meint konstaterande, utan skadefryd.

Det same gjeld ettertanken som melder seg etter denne beiske vurderinga frå ein utanforståande: Dersom klimaforskarane sine målingar og modellar er varsel om komande uvær av aukande varighet og styrke, kjem det nok 100 000 klimajobbar. Etter kvart. Til slutt. For å verne oss mot og rydde opp i verknadane av klimatiske endringar vi framleis meir anar enn kjenner og forstår.

AV ODDGEIR OSLAND

Befriende lesning

CORA ALEXA DØVING OG
SIV ELLEN KRAFT
Religion i pressen
Universitetsforlaget, 2013
235 sider
Veil. pris: kr 319

Cora Alexa Døving og Siv Ellen Kraft går breidt ut i sin behandling av religionsstoff i pressen fra 2000 til 2012. Temaene

spenner fra kongeliges tro, folkereligiositet, «vår kristne kulturarv» og konservativ kristendom, til minoritetsrelaterte perspektiver knyttet til islam, jødedom og den religionspluralismen religionsviterne ser etter 22. juli. Denne bredden og aktualiteten er en klar styrke ved boka, men indikerer også en svakhet.

Styrkene først: Forfatterne går konkret til verks. Eksemplene hentes fra de mest kontroversielle ordskiftene vi har sett i offentligheten de seneste år. De knyttes til konkrete personer som Märtha og Mette-Marit, Snåsamannen og Hanne Nabintu Herland, i tillegg til sentrale pressefolk og andre meningsprodusenter. I analysene henter de metodisk rammeverk fra kritisk diskursanalyse, og drøfter eksemplene de oppfatter som relevante, opp mot religiøse, sekulære, politiske, historiske og kulturelle kontekster. Det kommer det svært mye interessant ut av. Leseropplevelsen blir enda bedre av et drivende godt språk som balanserer hårfint mellom nydelige spissformuleringer og akademisk forsiktighet.

Ett av de interessante poengene tar utgangspunkt i at konservativt kristne er relativt usynlige i norsk medieoffentlighet. Her trekker de fram Herland som en samfunnsdebattant som benytter bestemte *kristenkonervative oversettelsesstrategier*, det vil si at hun bruker språk og begreper som *ikke* er knyttet til dogmatisme, for likevel å fremme et kristenkonservativt grunnsyn i media. Et annet interessant poeng er hvordan oppmerksomheten rundt engleskolen Astarte indikerer «et religiøst begrunnet fall for Märtha», mens man med Mette-Marits medierte tro kan snakke om oppgradering «med religion som bidrag til dannelselse og distinksjon». Disse po-

engene trekker de blant annet med bakgrunn i en forståelse av pressen som en *sekulær vaktbikkje*. Med det mener de at «norske nyhetsmedier er tuftet på en hegemonisk forståelse av offentligheten som sekulær grunn, og at journalister (og andre bidragsyttere) på det grunnlag overvåker kommunikasjonen og arresterer overtredelser».

Så var det svakhetene: Forfatterne har en ganske god forståelse av media. De sier litt om pressens diskursive praksis, blant annet ved å redegjøre for *nyhetskriterier*. Men analysene behandler forståelse av medielogikker relativt overfladisk. Utvalget av empiri er dessuten gjennomgående basert på subjektive oppfatninger av hva som skal være representativt. Boken egner seg dermed dårlig som representativ analyse av pressens generelle behandling av religion.

Ikke desto mindre begeistres jeg av boka. Den avdekker strukturer og tendenser i hvordan religion i bred forstand behandles i pressen. Med et slikt fokus er det etter min oppfatning et godt grep å hente fram det oppdaterte religionsvitene som mest kontroversielt. Det er mildt sagt befriende å lese om disse temaene i en annen kontekst enn pressens egen, og med andre portvakter enn avisredaktørene.

AV RAGNHILD FJELLRO

Den byråkratiserte bjørnen

OLE JAKOB SØRENSEN
I bjørnens spor. Kunnskapsstatus, biologi og historie
Akademika forlag, 2012
425 sider
Rettl. pris: kr 395

Omtrent 150 brunbjørnar vandrar omkring i norsk natur, dei fleste i grensetraktene mot Sverige og på Nordkalotten. Det verkar som biologen og naturforvaltaren Ole Jakob Sørensen kjenner alle saman personleg.

Denne boka er grundig som få, med 15 kapittel som krysspeilar bjørnens kompliserte samliv med menneska. Sørensen går grundig inn i bjørnens biologi, og forklarar til dømes at han har eit arealbehov på rundt 2000 km², veg frå 150 til 200 kilo og kan bli rundt 30 år gammal. Bjørnen et mykje meir enn kjøt, og elsker skogsbær av alle slag, maur og andre flokkinsekt, planter og honning.

Dette er i hovudsak ei bok om Statens naturforvaltning, og det er stort drama i menneska sitt byråkratiske forhold til bjørnen.

Sørensen fortel nøkternt om den utryddingslovgjevinga som vart etablert på 1800-talet, ein politikk som hadde folkemeininga bak seg. Over 8000 bjørnar vart skotne mellom 1846 og 1910. Då bjørnen vart freda ved lov i 1973, var det mellom 25 og 50 dyr igjen på norsk side av grensa. Bjørnen var funksjonelt utrydda, og folkemeininga var prega av økologiske og berekraftige verdier, noko Sørensen også er utan å seia det direkte.

Boka gjev meg nesten faktaoverbelastning. Det er statistikk på alt, til dømes bjørnens kjønnsfordeling, migrasjonsmønster og sporteikn. Boka står meir fram som eit oppslagsverk enn ei fortelling, og forsøket mitt på å lesa sidene i rekkefølge gjekk i stå. Bjørnens biologi er eit emne som bør komma tidleg i boka, men det kjem ikkje før på side 149.

Det er i det heile tatt vanskeleg å finna fram i boka. Av alle bøker så burde denne hatt ei skikkeleg grundig indeksside, slik at den interesserte lesaren kunne gå rett til «vekt», «Russland» eller andre stikkord ein ville utforska bjørneboka etter. Heller ikkje kapitla er organiserte slik at ein får ei samla oversikt over fakta på det same området, til dømes er ikkje alle tabellane for høgd, vekt, alder og andre biologiske særtrekk samla i eitt kapittel, og eg måtte leita fram

slik informasjon med mykje unødig tidsbruk.

Boka har ein herleg flora av fargetrykte illustrasjonar. Dei mange landskapsbileta gjer boka akkurat like grøn og grå som bjørnens habitat. Boka fungerer best når Sørensen fortel om eigne opplevingar i felten, til dømes då han opplevde russarane sitt usentimentale forhold til sine 35 000 bjørnar. I desse passasjane supplerer dei flotte fargefotoa forteljinga på ein engasjerande måte. Her er det foto av einselege bjørnar og bjørnefamiljar, av byttedyr, ekskrement og hi. Det er også nyttige kart med rørslemønsteret til Snåsabbjørnen og andre GPS-merkte individ. Boka har ein strålende grafisk pedagogikk.

I bjørnens spor viser at menneska har gamle bamsefar under total kontroll. Me har tamt bjørnen, me veit alt om han, og me har plassert han i reservat. Bjørnen kan ikkje vera seg sjølv som art dersom han skal fungera i vår sivilisasjon. Slik sett er boka ganske deprimerande å lesa, utan at det er Sørensen sin feil.

AV LARS NYRE

Nye bøker av forskere

FRANK BRUNDTLAND
STEDER (RED.)
Militære kvinner.
Forsvarets akilleshæl?
Abstrakt forlag, 2013
284 sider
Veil. pris: kr 375

Norge har et mål om tjue prosent kvinner i militæret innen 2020, men kvinneandelen ligger på rundt åtte–ni prosent. Hvorfor har Forsvaret kommet så kort? Basert på prosjektet «Forskning på årskull» ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) prøver forfatterne å finne svar. Boka har også bidrag fra blant annet Norges idrettshøgskole og Krigsskolen på Linderud. Redaktør Brundtland Steder er sjefsforsker ved FFI.

RAGNHILD LUND
Bli bedre i engelsk
Universitetsforlaget, 2013
112 sider
Veil. pris: kr 149

Nordmenn er ganske gode i engelsk, men det er fortsatt en del å hente. Denne boka tar for seg noen av de viktigste tingene en kan jobbe med. Fra innholdet: Unngå de «norske» tabbene. Bedre uttale og tonefall. Enkle regler for grammatikk. Hvordan skrive brev og e-post. Kulturforskjeller. Ragnhild Lund er førsteamanuensis ved lærerutdanningen ved Høyskolen i Vestfold.

MARIT GREEK OG
KARI MARI JONSMOEN
Studer med mål og mening.
Veien gjennom studiet
Gyldendal Akademisk, 2013
130 sider
Veil. pris: kr 189

Dette er en håndbok for studenter. Hvordan lykkes som student? Hvilke krav stilles, og hvordan skrives fagtekster? Boka tar også for seg studiemiljø og hvordan en lærer. *Deltakelse* er et kjerneord i boka – i læringsmiljøet, samarbeidsprosjekter og veiledningssituasjoner. Greek er førstelektor pedagogikk, mens Jønsmoen er førstelektor i norsk, begge ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

MADS B. CLAUDI
Litteraturteori
Fagbokforlaget, 2013
281 sider
Veil. pris: kr 399

Hvordan skiller litteraturen seg fra andre typer tekster? Hvordan er forholdet mellom litteraturen og samfunnet den har oppstått i, og mellom teksten og forfatteren? Claudi presenterer moderne vestlig litteraturteori, og introduserer teoretikere fra begynnelsen av 1900-tallet til nå. Han er høgskolelektor ved Høgskolen i Telemark og doktorgradsstipendiat ved Universitetet i Oslo.

Kunnskapsløst i Kunnskapsdepartementet

HØYERE UTDANNING: Under overskriften «Sleivspark med professorstempel» avlegger statssekretær i Kunnskapsdepartementet Ragnhild Setsaas meg en kritisk visitt i Forskerforum nr. 5/2013. Anledningen er et intervju i Forskerforum nr. 3/2013 om kvalitet i høyere utdanning. Jeg takker statssekretæren for oppmerksomheten. Dessverre går hun utenom det som er mine kjernepunkter når det gjelder kvalitet og kvalitetsforståelse.

Setsaas skriver at regjeringen nå vil «styrke kunnskapsgrunnlaget om kvalitet og læringsutbytte i høyere utdanning gjennom økt forskning og analyse». Den vil arbeide for «utvikling av indikatorer og kriterier» for utdanningskvalitet. Fornyet interesse for kvalitet i høyere utdanning bekreftes i Aftenposten 12. mai 2013, der statsråd Halvorsen bebuder en egen stortingsmelding om høyere utdanning. Alt dette vil jeg hilse velkommen som politisk intensjon.

Samtidig kommer utspillene lovlig sent etter nær åtte år i regjeringsposisjon. Det viktige i denne sammenhengen er at denne regjeringen allerede uten politisk debatt av betydning, *faktisk har fattet beslutninger om kriterier og indikatorer som mål for kvalitet gjennom innføring av Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for høyere utdanning i 2009*. Det innebærer en kvalitetsforståelse med ensidig vekt på dokumenterbart læringsutbytte som indikator. I utdannings-

historisk sammenheng betyr det en klar nedtoning av innsatsfaktorer som eksempelvis innhold, fysiske og menneskelige ressurser som kvalitetsmål. Implisitt svekkes betydningen av prosessen i et utdanningsløp og styrker troen på at utdanningens mange og ofte motstridende mål kan la seg måle og beskrive som sluttprodukt.

Det leder over til statssekretærens belæring om Bologna-prosessen. Setsaas stiller seg kritisk spørrende til min kobling av kvalitet i høyere utdanning til Bologna-prosessen. Hun bør vite at kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning er en integrert og viktig del av Bologna-prosessen der formelt vedtak ble fattet på ministermøtet i Bergen i mai 2005. Den viktigste konsekvensen av Bologna-erklæringen er at vi har fått et systematisk, internasjonalt arbeid for større grad av *standardisering av utdanningssystemene*, slik blant andre Knut Kjeldstadli har vist i boken *Akademisk kapitalisme* fra 2010. Hovedtanken var og er å utvikle et europeisk utdanningsområde etter modell av det indre marked innen 2010, nå forlenget til 2020. Virkemidlene er primært knyttet til felles gradssystem, studielengde, felles karaktersystem, mobilitet og ikke minst *systemer for kvalitetssikring som nevnes som eget punkt i Bologna-erklæringen*. Tanken er at om et europeisk utdanningsområde skal fungere slik at utdanning er utbyttbar mellom

land, er overnasjonale standardkrav nødvendige for kvalitetssikring. Arbeidet med å utvikle indikatorer for utdanningsområdet har vært en viktig oppgave både for OECD og EU over lang tid. Her er koblingen som Setsaas ikke har fått fatt i.

I Bologna-prosessen har Norge vært et foregangsland i sin reformiver. Kvalitetsreformen for høyere utdanning fra 2003 var en følge av og i betydelig grad en tilpasning til internasjonale standarder. Det ble langt på vei satt likhetstegn mellom kvalitet og evaluering når det gjelder dokumenterbare resultater, med konsekvenser blant annet for tildeling av ressurser. Det er derfor, statssekretær Setsaas, at jeg i intervjuet nevner studentgjennomstrømning og publiseringspoeng som følger av Bologna-prosessen. En forsker som Knut H. Sørensen har faktisk betegnet reformen som «mer en kvantitets- og effektivitetsreform enn en kvalitetsreform» (Vardøger nr. 32, 2010).

I tillegg må det nevnes at selv om Bologna-prosessen formelt ikke er en EU-prosess, så er den nært knyttet opp til EUs politiske og økonomiske Lisboa-strategi fra 2000 om å gjøre EU til den mest kunnskapsbaserte, dynamiske og konkurransedyktige økonomien i verden innen 2010. Handling innenfor Bologna-prosessen ble et sentralt virkemiddel. Framtredende internasjonale utdanningsforskere som eksempelvis Stephan

Ball, Ivor Goodson, Susan Robertson, Holger Daun og Roger Dale ser Bologna-prosessen med sine standardiseringskrav som et svar på utfordringer i den globale, konkurranseorienterte markedsøkonomien. Standardiseringen er dermed en ønsket politisk utvikling. På bakgrunn av dagens politiske og økonomiske krise i Europa kan enhver vurdere hvor vellykket politikken har vært.

Vurdering er vel og bra, men den avhenger av de kriterier og rammer den skjer innenfor. Særlig har det vært bekymring for om dokumenterbare resultater som vurderingsgrunnlag kan fange opp kulturelle, moralske og karakterdannende indikatorer som mange – og også Setsaas – synes å være opptatt av. Allerede i 2001 advarte tidligere ekspedisjonssjef Kjell Eide mot å etablere evalueringsregimer som innebar «en enorm sløsing av knappe ressurser». Faren er at vi i kvalitetssikringens navn etablerer systemer som ikke gir rom for å utøve forsvarlig faglig skjønn.

Statssekretæren reagerer på mitt utsagn om at politiske myndigheter har foretatt seg lite når resultatene ikke stemmer med det en ønsker seg. De to store evalueringene av reformer innenfor høyere utdanning, evaluering av høyskolereformen (Kyvik 1999) og evaluering av kvalitetsreformen (Michelsen og Aamodt 2007) påviste store gap mellom intensjon

Dei gode hjelparane

Er forskning eit einsamt arbeid? Jo, av og til kjenner eg meg åleine med tankane som skal forme seg til gode resonnement. Ansvar for konklusjonane må eg ta åleine, og innan humaniora, der eg har mitt virke, er det framleis langt mellom tekstar med meir enn éin forfattar. Li-kevel opplever eg ikkje forskning som ein einsam prosess. Kanskje det er fordi eg er forskar tilsett på museum? I musea er vi mange ulike profesjonar samla i éin institusjon, og vi er vande med å arbeide saman om ulike prosjekt. Og i mine forskingsarbeid er det støtt gjenstandar innblanda, og difor er dei tekniske konservatorane mine næraste medarbeidarar.

Nå vil dei jo helst ikkje heite tekniske konservatorar, men konservatorar, nett som eg, og når eg tenkjer på dei og meg og forskning, så kan vi godt vera konservatorar alle, for vi står på like fot og trør i lag mot same målet. Anten eg studerer møblar, heile hus eller tekstilar, så må eg jamleg innoft bevaringsavdelinga på museet. Der står blankpussa instrument på pultane, der handterer dei brannfarlege væsker sikra bak låste dører, og i dette museets laboratorium blir mine kulturhistoriske tankar brynte mot posisjonar nærare naturvitenskapen.

Noen gongar er eg innoft berre for å få generelle råd. Kva gjenstandar tåler kva type handsaming? Pragmatiske gjenstandskon-servatorar på norske regionmuseum svarar av både fagkunne og røynsle. Er det rom i arbeidsplanen for neste periode til å førebu 20 tekstilar for fotografering? Det er støtt rom i timeplanen. Vi er samde om at illustrasjonane bør vera gode sjølv om teksten er både akademisk og teoritung. Difor må mine gode hjelparar sjå over gjenstandane. Og i tredje skuff ligg stadig reine, kvite bomullsvantar

som eg stikk av med og av og til hugsar å levere tilbake.

Andre gongar er bevaringskonservatorane direkte involverte i forskingsarbeidet. Når eg tolkar alderen på ein gjenstand frå form og farge, og relaterer ei seng til rokokkostil frå treskurd og dekorasjon, så kjem konservatorkollegaene mine inn i diskusjonen. Kva målingslag ligg øvst, og kva er under? Er ornamentet på toppen montert seinare, eller har det like høg alder som resten av møbelet? Eg handterer 1700-talstekstilar og kjenner ull og silke, linfôr og skinnkantar. Men kjenner eg rett? Er laboratoriekollegaene og instrumenta deira samde med meg? Trådfiber etter trådfiber får plass under mikroskopet, og skjelliknande ulloverflater vekslar med bambusliknande lin. Er det blandingsstoff, tru? Den skriftfeste historiske kjelda seier halvsilke. Men på feltarbeid i magasinet ved Nordiska

Museet i lag med tekstilkonservator Philip Sykas frå Manchester vart halvsilke raskt redusert til ti prosent silke og resten ull under det nye digitale mikroskopkameraet hans.

Gjenstandskon-servatorane ligg nemleg langt framme teknologisk. Og dei held seg oppdaterte på eit samansett fagfelt av magasinforhold, gjenstandshandsaming og konserveringsmetodikk. Eg og mine konserveringskollegaer har ulike fag, men vi jobbar godt i lag over felles problemstillingar. Så går eg attende til min eigen forskarpult, og sit åleine med eit rikare kjeldemateriale. Dei får ikkje namnet sitt på tittelbladet, men heldigvis har andre lands forskarar lært oss å hugse å takke dei som har vori med og skapt forskingsresultata våre. Eg takkar mine gode hjelparar, dei tekniske konservatorane.

BJØRN SVERRE HOL HAUGEN
konservator NMF ved
Hedmarksmuseet

«Dei får ikkje namnet sitt på tittelbladet»

og resultat. Eksempelvis viste evalueringen av kvalitetsreformen at arbeidsbelastningen var blitt større, og at det var blitt mindre tid til forskning. Etter Djupedals «hvileskjær» er hovedinntrykket at de rød-grønne har videreført en tilpasningspolitikk til overnasjonale standardkrav. Det gjelder også i forhold til kvalitetsforståelse og tilhørende kvalitetsprosedyrer for høyere utdanning.

Avslutningsvis vil jeg applaudere når Setsaas forsikrer at «regjeringen ønsker også å styrke kunnskapsgrunnlaget om kvalitet og læringsutbytte i høyere utdanning», men sidestillingen av kvalitet og læringsutbytte er problematisk. Hun skulle ha nøyd seg med kvalitet for så å vurdere hvilken betydning dokumenterbart læringsutbytte skal ha i en samlet vurdering av kvalitet. Et viktig spørsmål i det videre arbeidet vil være hvor departementet skal søke for å finne et godt kunnskapsgrunnlag. Rapporter fra oppnevnte evalueringskomiteer og konsulentrapporter er ikke tilstrekkelig. Mitt råd er at Kunnskapsdepartementet i langt høyere grad benytter seg av det en kan kalle samfunnskritisk utdanningsforskning nasjonalt og internasjonalt. Det er her det kan finnes kunnskapskilder som kan gi ny og korrigerende kunnskap og innsikt.

GUSTAV E. KARLSEN

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademien. De faste gjestene er Bjørn Sverre Hol Haugen, Norunn Askeland, Gunnar Sivertsen og Ragnhild Hutchison.

Ambisiøse tiltak for forskning

FORSKNINGSMELDINGEN: Jeg har med forundring lest oppslaget om forskningsmeldingen i Forskerforum nr. 5/2013. I omtalen av forskningsmeldingen presenteres ikke de sentrale tiltakene som vil få størst betydning for Forsknings-Norge framover. Forskerforum velger i stedet utelukkende å gå igjennom hvorvidt regjeringen følger opp forslag og synspunkter fra kilder bladet selv har brukt tidligere. Redaksjonens første innvending er for eksempel at regjeringen viderefører satsingen på bioteknologi, nanoteknologi og IKT til tross for at en forsker fra UiB i Forskerforum i fjor uttalte at «Å investere i nye områder som bioteknologi og nanoteknologi fører ikke nødvendigvis til samfunnsnyttige oppfinnelser og produkter [...]»

Forskerforum velger selvfølgelig fritt sine kilder og vinklinger, men hvis målet var å opplyse leserne om hvilke endringer de kan vente seg i norsk forskningspolitikk framover og bidra til debatt om disse, burde de kanskje omtalt

noen av de følgende forslagene fra regjeringen:

Langtidsplaner for forskning

I meldingen slår regjeringen fast at forskningsbevilgningene skal fortsette å øke i årene framover. Det store nye grepet er at regjeringen vil innføre tiårige langtidsplaner for forskning og høyere utdanning. Det skal gi større forutsigbarhet og mulighet til helhetlig prioritering av ressursbruk til formål som bygg og utstyr, stipendiatplasser og studieplasser.

Regjeringen varsler også at hele finansieringen av universiteter og høyskoler skal gjennomgås for å sikre økt kvalitet i forskning og utdanning. Det skal vurderes om dagens finansiering av universiteter og høyskoler er hensiktsmessig for å stimulere til god kvalitet og til at institusjonene satser på fagområder der de har særlige fortrinn.

Attraktive arbeidsforhold

God forskning krever gode forskere og attraktive arbeidsforhold. Re-

gjerings vil styrke rekruttering av yngre forskere gjennom mer forutsigbare karriereveier. I meldingen foreslås det derfor å innføre såkalte «innstegstillinger» for særlig talentfulle, yngre forskere. Dette vil gi økt forutsigbarhet gjennom et langvarig (fire–seks år) tilsetningsforhold som kan gi direkte overgang til fast stilling. Vi forsterker også innsatsen mot midlertidige ansettelser ved å varsle en plan for reduksjon av midlertidige ansettelser, og at institusjoner med høy midlertidighet kan bli pålagt å utarbeide lokale handlingsplaner. Det kan også bli aktuelt å vurdere økonomiske virkemidler.

Årets forskningsmelding skiller seg ut fra tidligere forskningsmeldinger ved å legge betydelig mer vekt på sammenhengen mellom forskning og utdanning. Regjeringen hever ambisjonene for kvaliteten i høyere utdanning. Vi skal utvikle kvalitetsindikatorer for utdanningskvalitet og ber institusjonene vurdere å gi økonomisk

uttelling til fagpersonell som tar lederansvar for utdanning. Ti år etter innføringen av kvalitetsreformen vil vi gjennomføre en evaluering, og følge opp evalueringen med en egen stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning.

Det kunne vært nevnt mange flere viktige tiltak. Vi sikrer blant annet økt åpenhet og tilgjengelighet til forskning ved å kreve at vitenskapelige artikler som er offentlig finansierte, skal være offentlig tilgjengelige. Og vi varsler at vi vil innføre en ny gaveforsterkningsordning der institusjonene som mottar gaver, skal få større frihet til selv å vurdere hvordan den offentlige forsterkningen skal brukes.

Regjeringen har høye ambisjoner om å øke både kvaliteten og omfanget på norsk forskning. Jeg håper Forskerforum vil følge opp debatten om retningen for norsk forskningspolitikk og om disse sentrale tiltakene framover.

KUNNSKAPSMINISTER
KRISTIN HALVORSEN

Akademisk sonett II

Hun reiste på kongress i USA
med paper fra sin ferske ph.d.
som Google Translate oversatte bra
Nå skulle hele verden snart få se

Nervøs, men fattet gjorde hun entré,
i salen hvor de ventet alle ni
De fleste skulle vært et annet sted
men en var spent på hva hun ville si

Hun skjønte fort at tiden hun var gitt,
strakk ikke til for alt som skulle frem
Hun speedet opp og kortet manus litt
og pustet ikke før på side fem

Det endte i en språklig diaré
I Cristin ble det regnet som suksess

TO

Statens
arbeidsmiljøinstitutt

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) er det nasjonale forskningsinstituttet på arbeidsmiljø- og arbeidshelsetema. Instituttet skaper, bruker og formidler kunnskap om arbeid og helse. STAMIs virksomhet omfatter forskning og utredning, undervisning, rådgivning og informasjon.

Spesialbibliotekar / Hovedbibliotekar

Arbeidsmiljøbiblioteket er fagbiblioteket for forskerne ved Statens arbeidsmiljøinstitutt og Arbeidstilsynet. Det er et elektronisk bibliotek også rettet mot BHT, helse- og HMS-personell.

Stillingen vil ha det overordnede ansvaret for bibliotekets digitale ressurser. Det inkluderer videreutvikling, administrasjon og drift av det digitale tjenestetilbudet, ansvar for opplæring av forskere i de digitale ressursene, undervisning og veiledning i informasjonssøk og gjenfinning, samt dokumentasjon av instituttets vitenskapelige produksjon, bestilling av litteratur og katalogisering.

Ytterligere informasjon om stillingen og Statens arbeidsmiljøinstitutt, samt elektronisk søknadsskjema, finnes på våre nettsider: <http://www.stami.no/>.

Arbeidstid dagtid.
Søknadsfrist: 19. juni 2013

Har du forsikret eiendelene i hjemmet ditt?

– Benytt deg av Forskerforbundets gode medlemspris og vilkår.

Nyhet! – nå med flere forsikringssummer!

Pris per år

Prisen på forsikringen er avhengig av ditt bosted, og du kan velge mellom fire alternative forsikringssummer.

SONE	Dekning 500 000	Dekning 1 mill	Dekning 2 mill	Dekning 3 mill
Sone 1	Kr 666	Kr 1 148	Kr 1 408	Kr 1 708
Sone 2	Kr 534	Kr 755	Kr 933	Kr 1 128
Sone 3	Kr 413	Kr 625	Kr 781	Kr 942

Sone 1 er Oslo.

Sone 2 er Tromsø, Trondheim, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Drammen, Asker, Bærum, Oppegård, Nesodden, Ski, Skedsmo, Lørenskog og Nittedal.

Sone 3 er resten av landet.

Forsikringen leveres av Landbruksforsikring.

Kontakt oss i dag, vi hjelper deg å flytte forsikringen!

Les mer på www.forskerforbundet.no/forsikring eller ring oss på tlf. 21 02 34 30

Tegn forsikring NÅ på **21 02 34 30** eller forsikring@forskerforbundet.no

HiST - Kunnskapen du trenger

I framtida må viktige samfunnsoppgaver løses smartere. Høgskolen i Sør-Trøndelag har kunnskapen som trengs på de fleste samfunnsområder. Vi har kompetanse innenfor teknologi, informatikk, lærer og tolk, økonomi og ledelse og helse og sosialfag. Våre studenter har yrkesnær praksis i samarbeid med offentlige og private arbeidsgivere. HiST er landets nest største høgskole, og er et spennende studie- og arbeidssted.

Professor i matematikdidaktikk

Ved Høgskolen i Sør-Trøndelag er det ledig en stilling som professor i matematikdidaktikk. Stillingen er knyttet til matematikkseksjonen ved Avdeling for lærer- og tolkeutdanning.

Matematikkseksjonen er i forskningsfronten innen matematikdidaktikk, og er engasjert i flere prosjekter nasjonalt og internasjonalt.

Avdelingens profil innenfor forskning og utdanning, både på bachelor- og masternivå, er preget av en sterk profesjonsforankring og nære forbindelser mellom teori og praksis.

Til deg som er:

- Genuint engasjert i studentene
- Initiativrik i forhold til kunnskapsutvikling
- Glad i å samarbeide også på tvers av fag

tilbyr vi:

- Tolvhundre entusiastiske studenter som har tatt et studievalg det står respekt av
- Etthundreogti gnistrende kolleger, friske diskusjoner og høy kulturell kapital. Herlig fritt for selvhøytidelighet
- En ledelse som gir det de har og litt til

Se www.hist.no/stillinger for mer informasjon om stillingen, samt å søke elektronisk

Søknadsfrist: 30.06.2013

Høgskolen i Sør-Trøndelag

N-7004 Trondheim - Tlf.: 73 55 90 00

Kunnskapen du trenger

www.bioforsk.no

Bioforsk Vest, som ledes fra Særheim i Klepp, har nasjonalt ansvar for instituttets faglige aktivitet innen "Hagebruk og grøntmiljø", og dessuten betydelig virksomhet innen fagområdet dyrking og bruk av planter til fôr.

Bioforsk Vest Særheim søker:

To forskere

innen fagområdet "Planteproduksjon i regulert klima"

Den ene stillingen krever doktorgrad innen plantebiologi og kompetanse innen planteproduksjon i regulert klima.

Den andre stillingen krever relevant utdanning på dr.gradsnivå, alternativt relevant praksis og utdanning på masternivå, og med kompetanse innen klimastyring og energibruk i bygninger, fortrinnsvis knyttet til planteproduksjon i veksthus.

For fullstendig utlysningstekst og elektronisk søknadsskjema, se www.bioforsk.no, under ledige stillinger.

Søknadsfrist: 24. juni 2013.

Forskning former framtida

Bioforsk er et landsdekkende forskningsinstitutt med hovedfokus på trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskapning. Instituttet vektlegger en langsiktig ressursforvaltning, internasjonalisering og bred kontakt med brukere og kunder. Bioforsk er tilstede i alle landsdeler med om lag 460 medarbeidere.

VESTLANDSFORSKING

Spennande leiarsstilling i Sogndal:

Vestlandsforskning søker ny direktør

For meir informasjon, kontakt:

Styreleiar Knut M. Olsen, tlf. 92 23 01 01,
e-post: kmo@sp.no eller
direktør Agnes Landstad, tlf. 91 54 66 10,
e-post: agnes.landstad@vestforsk.no

Sjå: www.vestforsk.no for fullstendig utlysningstekst.
Søknadsfrist: 12.06.2013

I

REGJERINGEN SIER JA TIL HORISONT 2020

Regjeringen varsler at Norge ønsker å gå inn som fullt medlem av EUs nye forsknings- og innovasjonsprogram, Horisont 2020. Programmet starter i 2014.

– Dette er en enorm satsing som jeg vet at norske forskningsmiljøer har ventet på en avklaring om, sier kunnskapsminister Kristin Halvorsen. – Nå er det viktig at både forskere og store, små- og mellomstore bedrifter arbeider for å ta ut mulighetene dette store programmet kan bety for norsk forskning og innovasjon.

II

NY AVTALE OM HONORERING AV VALGTE VERV

Avtalene om honorering av valgte verv ved universiteter og høyskoler er reforhandlet. De to tidligere avtalene slås sammen til én felles avtale, som har virkning fra 1. august 2013.

Godtgjørelse for vervet som rektor ved universiteter, vitenskapelige høyskoler og høyskoler hvor direktør er på lederlønnsystemet i staten, skal gis med et kronetillegg som tilsvarende differansen mellom lønn i ordinær stilling og 110 % av basislønn for direktøren.

Ved statlige universiteter, vitenskapelige høyskoler og høyskoler hvor direktør ikke er på lederlønnsystemet, gis rektor et kronetillegg som tilsvarende differansen mellom lønn i ordinær stilling og spesifiserte klasser i statens lederlønnsystem med et tillegg på 10 %. Det er overlatt til partene lokalt å avtale honorering av øvrige valgte verv.

III

TILSTANDSRAPPORT FOR HØYERE UTDANNING

Kunnskapsdepartementets tilstandsrapport viser at antallet avlagte doktorgrader er doblet på ti år, og forskningspubliseringen per faglige stilling har økt med 60 prosent. Årets tilstandsrapport for høyere utdanning omhandler spesielt utviklingen i tiåret siden Kvalitetsreformen ble innført i 2003.

Tilstandsrapporten utarbeides årlig av Kunnskapsdepartementet og viser situasjonen i universitets- og høyskolesektoren. I tillegg til resultater i sektoren under ett, gir den oversikt over status og

HJERNEKRAFTPRISEN

Forskerforbundet har etablert «Hjernekraftprisen», som vil bli delt ut første gang høsten 2013. Formålet med prisen er å synliggjøre betydningen av forskning og utviklingsarbeid for arbeids- og samfunnslivet. Vi inviterer alle medlemmer til å sende inn en fortelling om egen eller andres FoU-aktivitet som formidler den godt til et allment publikum.

Frist for innsending er 15. september 2013. Les mer om prisen her: www.forskerforbundet.no/hjernekraftprisen.

VERVEKAMPANJE 2013

Alle medlemmer som verver ett eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet i perioden 15. mai – 31. desember 2013 får vervepremie. Velg mellom fire premier: minihøytaler, krus, overfallsalarm eller mini Maglite. Les mer om kampanjen her: www.forskerforbundet.no/verving.

utviklingstrekk for universiteter, statlige og private høyskoler og vitenskapelige høyskoler og for de enkelte lærestedene.

IV

FÆRRE MIDLERTIDIGE I AKADE- MIA UNDER DE RØDGRØNNE

Kunnskapsdepartementets tilstandsrapport for høyere utdanning viser at midlertidigheten i akademia er blitt redusert i perioden 2005–2012.

– Utviklingen er positiv, men andelen midlertidig ansatte er fortsatt langt høyere enn i arbeidslivet for øvrig, sier Forskerforbundets leder Petter Aaslestad. Det er gledelig at bruken av midlertidighet er på vei ned, men det er behov for å forsterke innsatsen slik at bruken av midlertidige i UH-sektoren kan komme ned på nivået for arbeidslivet for øvrig.

Aaslestad oppfordrer Stortinget til å slutte seg til Regjeringens forslag i forskningsmeldingen om økt innsats mot midlertidige ansettelser ved 1) at universitetene og høyskolene pålegges å utarbeide lokale handlingsplaner mot midlertidighet og 2) innføring av økonomiske sanksjoner hvis midlertidigheten ikke reduseres.

V

FORSKNING OG HØYERE UTDANNING IKKE PRIORITERT AV REGJERINGEN

Forskerforbundet konstaterer at regjeringen ikke benytter muligheten til å korrigere kursen i forskning og høyere utdanning i revidert nasjonalbudsjett.

– Etter åtte år i posisjon etterlater regjeringen seg en forskningssektor der mer enn hver fjerde studieplass mangler grunnbevilg-

ning og bruken av midlertidighet er mer enn dobbelt så høy som i arbeidslivet for øvrig, sier leder i Forskerforbundet Petter Aaslestad.

Forskerforbundet etterlyser oppfølging av Regjeringens tidsbruksundersøkelse av ansatte i høyere utdanning. Undersøkelsen viser at forskningsplikten i stor grad må utføres utenfor normalarbeidsdagen. Til tross for at det er over ett år siden rapporten ble lagt frem har ikke Regjeringen foretatt seg noe. Vi foreslår at det avsettes 10 mill. kr. til igangsetting av et prosjekt som skal identifisere tiltak for at forskningsplikten lar seg løse innenfor normalarbeidsdagen.

VI

KARTLEGGING AV MIDLERTIDIG ANSATTE ARKEOLOGERS ARBEIDSFORHOLD

Fagpolitisk forening for midlertidig ansatte arkeologer, MAARK, har gjennomført en ny medlemsundersøkelse for å få tall på hvordan det står til med norske, midlertidig ansatte arkeologer.

I 2011 utførte MAARK for første gang en slik medlemsundersøkelse. På grunn av tallene som kom frem, ble det besluttet å gå videre med en ny undersøkelse i 2012, denne gangen med et fokus på reallønn og pensjonsnivå.

Nøkkeltall fra 2012-undersøkelsen:

- 68,4 % jobbet i staten i løpet av 2011, mot 63,6 % i 2010.
- 31,5 % var i arbeid hele året, mot 21,7 % i 2010.
- 89,6 % av respondentene var i feltarbeid i 2011.
- 75,9 % av respondentene ønsket mer arkeologisk arbeid i 2011.

VII

INNSPILL TIL NY POLICY FOR FoU I HØYSKOLENE

Forskerforbundet har sendt et skriftlig innspill til Forskningsrådets arbeid med ny policy for forsknings- og utviklingsarbeid i høyskolesektoren.

Ansatte ved høyskolene har generelt mindre tid og ressurser til å utøve egen forskning, inkludert anledning til å bruke nødvendig tid på søknadsprosesser og etablere faglige kontaktnett m.m. NFRs policy må legge dette til grunn og ha virkemidler som bidrar til å styrke FoU-virksomheten ved høyskolene. Vi understreker betydningen av at policyen omfatter både statlige og private høyskoler.

VIII

– UTFORDRINGEN ER Å SIKRE HØY KVALITET

Det er fortsatt rekordsøkning til høyere utdanning, og tall fra Samordna opptak viser at stadig flere ønsker å studere ved landets universiteter og høyskoler. Tilstrømmingen til høyere utdanning vil holde seg høy i mange år fremover.

– Det er gledelig i seg selv at stadig flere vil ta høyere utdanning og det er flott at søkningen til lærerutdanning og ingeniørfag øker, sier leder i Forskerforbundet Petter Aaslestad.

Den rekordhøye tilstrømmingen til universiteter og høyskoler medfører samtidig en positiv utfordring for sektoren som skal sikre høy kvalitet på utdanningen studentene skal få.

– For å ta imot flere motiverte og kvalifiserte studenter må institusjonene sikres fullfinansierte studieplasser og oppgradering av bygg og infrastruktur, fortsetter Petter Aaslestad.

IX

NY JOBB? BRUK MIN SIDE

Husk å melde fra til Forskerforbundet sentralt dersom du har skiftet arbeidssted, endret stillingsprosent eller gått av med pensjon. For å ha et oppdatert medlemsregister er vi avhengige av å få melding fra medlemmene om endringer i arbeidsforhold. Logg deg inn på Min side for å registrere endringer: www.forskerforbundet.no/minside.

Årets forhandlinger

Staten har et hjerte som slår stille
jevnt og trutt, – men ujevnt
hardt.

Midt i statens hjerteskjold
står løven klar
med øks og bakkenbart.

Den aura av uforutsigbar makt som staten utstråler i Øyvind Bergs dikt (fra 2010), er gjenkjennelig for oss som deltok i årets lønnsforhandlinger i Unio Stat. Unio og Forskerforbundet hadde i lang tid argumentert for – og møtt forståelse for – at universitets- og

høyskolelektorer ikke kan tjene dårligere enn lektorer i skolen. En ting er hva man måtte mene er rettferdig; her dreier det seg om at staten har rekrutteringsproblemer på lærersiden til de for den samme stat særs viktige profesjonsutdanninger, som lærer-, sykepleier- og ingeniørfag. Argumentene våre har allment vunnet gjennomslag i det offentlige og politiske liv, men innerst inne i de siste timer møtte vi løvens øks og arroganse. Justeringer av den såkalte «lønnsramme 25» ville satt oss på rett spor fremover og avgjort ikke sprenget de økonomiske rammene for oppgjøret, men løven snurret sine bakkenbarter og påførte oss en midlertidig avmaktsfølelse. Noen gav betimelig uttrykk for skuffelse og sågar raseri. Under tittelen «Vil ikkje, vil ikkje» (imaginær replikk fra statsråd Aasrud) kommenterte Unios leder, Anders Folkestad, den manglende uttellingen for universitets- og høyskolelektorene: «Det er bra at medlemmer og tillitsvalde reagerer mot staten som forhandlingspart. Også arbeidsgjevarar lokalt må ta ansvar. Slå eit slag for desse stillingane både ved klare meldingar oppover til staten, eller medverke til å redusere lønnsgapet lokalt. Begge tiltaka trengst.» Det er godt at hele Unio står bak oss i denne saken.

Årets oppgjør gir alle en reallønnsvekst. Det bør i rettferdighetens navn ikke glemmes. På det første forhandlingsmøtet mellom hovedsammenslutningene og staten 13. april møtte (ifølge sluttprotokollen) over 130 personer. Å si at det var like mange TV-kameraer er en overdrivelse, men det føltes sånn i starten. At det ble forhandlingsenighet 14 dager etterpå, ble knapt nok registrert av et eneste kamera. Frem til medio april neste år vil det igjen være nokså taust om lønnsdannelsen i staten. Men mediebildet som tegnes, om at «alt» skjer i sluttdagene i april, er fordreid. Lønns- og arbeidsbetingelsespolitikk arbeider vi kontinuerlig med. For å få gjennomslag trengs en helhetlig og koherent politikk. Forskerforbundets lønnspolitiske strategi 2013–2016 ligger på våre nye hjemmesider. Det er en forutsetning for videre arbeid at også alle våre tillitsvalgte gjør sitt for å realisere strategien. Også enkeltmedlemmer kan ha glede av bla gjennom dokumentet. God lesning og ikke minst: God sommer!

Organisasjonsbygging

Vi trenger et sterkt og slagkraftig Forskerforbund for å gjennomføre vår politikk og bedre medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Både i hovedstyret og sekretariatet føres det mange samtaler og diskusjoner om hva som skal til for å styrke Forskerforbundet som organisasjon: Hvordan kan forbundet bli et enda bedre talerør for medlemmene i kampen for bedre lønns- og arbeidsvilkår? Hvordan kan forbundet bli et fremtidsrettet og attraktivt forbund for nye generasjoner av ansatte i forskning og høyere utdanning? Hvordan kan forbundet påvirke beslutningstakere, politikere, institusjonsledere

og arbeidsgivere slik at medlemmene får de beste arbeidsvilkårene og har

gode rammevilkår for sin virksomhet? Kort sagt: Hvordan kan vi bli den beste, den mest dominerende og mest innflytelsesrike organisasjonen innen vår sektor?

Et svar på dette er organisasjonsbygging. Alliansebygging overfor partier og andre organisasjoner som deler våre politiske standpunkt, synliggjøring av vår politikk, opprettholdelse og styrking av medlemstallet slik at forbundet blir regnet som en maktfaktor, vil bidra til å bygge organisasjonen. I tillegg må vi skape en organisasjon som snakker med én stemme, som trekker i samme retning, og som gjør dette over tid.

Dette er krevende, spesielt for Forskerforbundet som er en organisasjon av akademikere som i god akademisk tradisjon er åpen for motforestillinger, ønsker diskusjoner både før og etter beslutninger er tatt, og som har som oppgave å stille kritiske spørsmål ved alle vedtak som tas. Det er gode egenskaper for vitenskapelig ansatte, men for en organisasjon som arbeider politisk, kan det ødelegge mulighetene for gjennomslag. Forskerforbundet må derfor stå samlet bak den politikk representantskapet har vedtatt, og både sentralt og lokalt nivå må slutte lojalt opp om denne politikken.

Dette krever styrking av samarbeidet mellom lokallagene / de fagpolitiske foreningene og styre/sekretariat og økt forståelse for hvor viktig og nødvendig slikt samarbeid er. Det gjelder både for å utvikle en felles politikk, for å utvikle forståelse for hva den vedtatte politikken innebærer, og for betydningen av å trekke i samme retning. Sektorseminarene sammen med annen kursvirksomhet er med på å styrke samhandlingen i forbundet. I tillegg er vi i gang med en reiserunde der representanter for forbundet sentralt møter lokallagene til en uformell samtale der arbeidet i lokallagene står sentralt. Leder deltar på så mange av disse møtene som er mulig, og målet er en styrket organisasjon med en felles politikk.

Gevinsten er allerede levert

Av Annelise Brox
Larsen, styremedlem i
Forskerforbundet

Effektivitetsøkningen innen forskning og høyere utdanning har vært formidabel de siste ti årene. Forsknings- og utdanningspakken er allerede levert. Men hvor ble det av den økonomiske kompensasjonen? Da lærerne tilbød seg å intensivere arbeidet for å øke deres lønn, fikk de skolepakke 2. Men hva har skjedd i U/H-sektoren? Har de ansatte innenfor forskning og høyere utdanning fått en lønnsmessig kompensasjon for det merarbeidet som er lagt ned de siste ti årene? Svaret er nei. Selv om det siden 2003 har blitt 35 000 flere studenter i Norge, har lønnsutviklingen i sektoren hatt negativ utvikling når

den jammes med sammenlignbare grupper. Selv om økt innsats fra de ansattes side i form av veiledning til disse rekordhøye studentkullene har ført til at gjennomsnittlig antall studiepoeng avlagt per student av normen på 60 studiepoeng faktisk har hatt en liten økning, fra 43,7 i 2003 til 45,5 i 2012, så har verken det eller den betydelige økningen i antall studenter blitt kompensert i form av reell lønnsøkning. Antallet avlagte doktorgrader fortsetter også å øke, og i 2012 ble det avlagt 1461 nye doktorgrader. Dette er en fordobling på ti år. Disse ph.d.-studentene har fått veiledning fra forskerne, altså nok et merarbeid. Forskningspubliseringen per faglige stilling har økt med 60 prosent de siste ti årene. Heller ikke denne ekstraordinære innsatsen har blitt kompensert i form av reell lønnsøkning. Det er ikke det at man ikke unner lærere og andre lønnsvinnere deres lønnsforhøyelse. Den er dem vel unt. Tiden er heldigvis forbi da vi kunne oppleve at dyktige studenter valgte serveringsjobb etter endte studier istedenfor undervisningsstilling i skolen fordi de tjente bedre som kelner enn som lærer. Og hvem kunne klandre dem for det; folk skal ha råd til å bo i byene

samtidig som de betaler ned studiegjeld. Lønnsveksten i læreryrket er sånn sett en av de viktigste tingene som har skjedd i skolen de siste ti årene. Men dette må følges opp. De ansatte innen forskning og høyere utdanning må holde følge med denne lønnsutviklingen. I årevis har vi ventet på at denne urimeligheten skulle rettes opp. Men heller ikke i årets lønnsoppgjør har politikerne fått øynene opp for alvor et i situasjonen. Å la FoU-virksomhet bli et lavtlønnsprosjekt kan umulig være gjennomtenkt politikk. Slikt arbeid er å betrakte som en investering. De rødgrønne hadde muligheten i år til å foreta seg noe for å utligne lønnsforskjellene mellom lektorer i skolen og høyskole- og universitetslektorene. Men nei, selv ikke i et valgår tok de seg bryet med å ordne opp i denne gnagsårsaken som er overmoden for aksjon. Når har de tenkt å våkne?

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

En av fire ved UiT er ikke fast ansatt
Hovedtillitsvalgt Ellen Karoline Dahl er ikke imponert når hun får høre de ferske tallene fra UiT.

– Vi må i første gang komme ned på nivået til de andre breddeuniversitetene, sier Dahl til Nordlys.

Dahl påpeker at flere av deres medlemmer med sterkt stillingsvern (faste ansatte med mer enn to års erfaring eller midlertidig ansatte med mer enn fire års erfaring) har kontaktet dem etter å ha fått varsel om oppsigelser «på bakgrunn av bortfall av arbeid».

Nordlys 27. mai

Sjokkerte veterinærer vurderer å slutte

Jan Erik Paulsen i Forskerforbundet, som representerer 111 ansatte på NVH, forteller at forbundet har vært skeptisk til flyttingen lenge.

– Noe av bakgrunnen for dette er at NVH har mange faglige samarbeidspartnere tett rundt seg i Oslo-gryta, og i utgangspunktet lite faglig samarbeid med UMB. Dyreklinikkene ved NVH har et stort pasientgrunnlag, noe som ikke vil være en selvfølge etter flyttingen. Vi har ikke oppdaget gode faglige grunner for å flytte, sier Paulsen.

Universitas 22. mai

Politisk paneldebatt om forskning

Forskerforbundet på HiVe inviterte politikerne til debatt om forskning. Debatten dreide seg mye om regjeringens nye forskningsmelding som kom den 8. mars. Deretter var det opposisjon mot posisjon, der utfordrerne anklaget representantene for den rødgrønne regjeringen for følgene av det såkalte «hvileskjæret» innen satsing på forskning.

Underveis var det flere innspill

fra salen. En av de ansatte ved høyskolen utfordret panelet på hvordan de ville møte et stadig mer kjønnsdelt utdannings- og arbeidsmarked. Dette var mange av politikerne opp-tatt av, men løsninger var ikke så lett å komme med på sparket.

Andre høyskoleansatte ville ha politikerne til å love bedre vilkår og lønn til yrkesgruppen, men dette satt langt inne under hos flere av tilstedeværende politikerne. Unntaket var Venstre, som tok til orde for å sette av 3 prosent av BNP til Forskning og undervisning innen 2020.

Gjengangeren 16. mai

Høyskolens vei videre

Bakteppet for gårdsdagens seminar «Høgskolen i Østfold – et hjernekraftverk i regionen!» - er den avblåste fusjonsprosessen mellom høyskolene i Østfold, Buskerud og Vestfold. Forskerne ved Høgskolen i Østfold var imot fusjonen. Marit Eriksen representerer lokallaget i Forskerforbundet ved Høgskolen i Østfold.

– Vi har sagt nei til fusjon, men vi vil si ja til noe annet. Derfor har vi tatt initiativet til dette seminaret. Vi ønsker at høyskolen skal være godt forankret i Østfold-samfunnet, og derfor har vi invitert ledelsen ved skolen, politikere, bedrifter og det offentlige hit til oss forteller Marit Eriksen som med seminaret ønsket å spørre østfoldinger hva slags høyskole de ønsker i eget fylke.

Halden Arbeiderblad 7. mai

Følg oss på facebook!
facebook.com/forskerforbundet

facebook

FORSKER FORBUNDET

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kunnskapsformidling.

Forskerforbundet har over 18 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

Forskerforbundet arbeider for høyere lønn og bedre arbeidsvilkår for medlemmene.

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2013–2015:

Petter Aaslestad, NTNU (leder)

Jan Hongslo, Folkehelseinstituttet (nestleder)

Liv Berit Augestad, NTNU

Stig Ove Hjelmevoll, Universitetssykehuset i Nord-Norge

Toril Ivarsøy, Universitetet i Bergen

Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen

Annelise Brox Larsen, Universitetet i Tromsø

Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder (1. vara)

Åge Hultgren, Universitetet i Stavanger (2. vara)

Ågot Aakra, Universitetet for miljø- og biovitenskap (3. vara)

SEKRETARIATET:

Stab

Generalsekretær Sigrid Lem

Arkivleder Kristine K. Brox

Kommunikasjonsleder Arvid Ellingsen

Konsulent Inger Marie Højfeldt

Spesialrådgiver Birgitte Olafsen

Informasjonsleder Unn Rognmo

Fagpolitisk avdeling

Avdelingssjef Bjørn T. Berg

Rådgiver Jon W. Iddeng

Avdeling for lønns- og arbeidsvilkår

Forhandlingssjef Frank O. Anthun

Seksjonsleder Eirik Rikardsen

Rådgiver Kjetil Mørk

Rådgiver Tanya Nymo

Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad

Advokat Stine Nordgren Johannessen

Advokat Haakon Utne Kierulf

Advokat Mariann Helen Olsen

Advokatfullmektig Hildur N. Nilssen

Avdeling for organisasjon og økonomi

Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen

Seksjonsleder Elisabeth Tindeland

Organisasjonskonsulent Natasa Duric

Organisasjonskonsulent Synne Freberg (vikar)

Organisasjonskonsulent Renate Storli (vikar)

Førstesekretær Gerd Sandvik

Sekretær Kaya Tonn (vikar)

Seksjonsleder/kontorsjef Aina Nilsen

Økonomikonsulent Siri Johannessen

Regnskapskonsulent Bjørn Jensen

Regnskapssekretær Karin Haug (vikar)

Regnskapssekretær Adnan Selimotic (vikar)

Førstesekretær Linda Pettersson (permisjon)

Førstesekretær Elisabeth Johansen (vikar)

Førstesekretær Hans Askildsen

Sekretær Brit Helen Hesselberg

Sekretær Seija Hjelteig

Sekretær Ane Rinnaas

Sekretær Tore Sandnes

Försvärshögskolan söker

Universitetslektor i krigsvetenskap med inriktning militära operationer

Läs mer på www.fhs.se

Försvärshögskolan verkar som högskola med examenstillstånd sedan 2008. Våra huvudområden är krigsvetenskap, statsvetenskap med två olika inriktningar; krishantering och internationell samverkan samt säkerhetspolitik och strategi, ledningsvetenskap, ledarskap, folkrätt, militärhistoria och militärteknik. Högskolan finns i Stockholm och Karlstad och har cirka 350 medarbetare.

